

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS

EKONOMIKOS KATEDRA

SAULIUS KUIZINAS
(REGIONINĖS PLĖTROS EKONOMIKA IR POLITIKA)

**LIETUVOS KARIUOMENĖS TRANSPORTO ŪKIO
MATERIALINIO APRŪPINIMO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas–
profesorius,
habilituotas daktaras;
Gediminas Davulis

Vilnius, 2007

Turinys

IVADAS	3
1. LOGISTIKOS SISTEMŲ ANALIZĖ	6
1.1. Logistikos samprata ir raida.....	6
1.2. Pagrindiniai logistikos reikalavimai.....	8
1.3. Aprūpinimo logistikos uždaviniai, strategija.....	9
1.4. Pirkimų vadyba ir aprūpinimo logistika.....	10
2. KRAŠTO APSAUGOS LOGISTIKOS SISTEMA IR TRANSPORTO REIŠMĖ JOJE	16
3. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS FINANSAVIMAS	20
3.1. Valstybės asignavimai Krašto apsaugos sistemai.....	20
3.2. Krašto apsaugos sistemos programų vykdymo analizė.....	22
3.3. Lietuvos kariuomenės logistikos sistemos planavimo ir kūrimo principai.....	23
3.4. Viešųjų pirkimų organizavimas Krašto apsaugos sistemoje.....	25
4. LIETUVOS KARIUOMENĖS TRANSPORTO ŪKIO ANALIZĖ	34
4.1. Autotransporto sistemos organizavimas.....	34
4.2. Transporto priemonių parkas ir jo išlaikymas.....	37
4.3. Transporto priemonių parinkimas.....	45
4.4. Automobilių įsigijimo alternatyvos.....	53
4.5. Aprūpinimas degalais, tepalais ir spec. skysčiais.....	53
4.6. Pirkimų organizavimo transporto srityje analizė.....	55
5. IŠVADOS	60
6. SIŪLYMAI	61
7. SANTRAUKA	63
8. A SUMMARY	64
8. LITERATŪROS SĄRAŠAS	65

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

KAM	–	Krašto apsaugos ministerija;
KAS	–	Krašto apsaugos sistema;
ĮT	–	Įsigijimų tarnyba prie KAM;
LK	–	Lietuvos kariuomenė;
RPD	–	Resursų ir programų departamentas;
VPI	–	Viešųjų pirkimų įstatymas;
LRV	–	Lietuvos Respublikos Vyriausybė;
NATO	–	Šiaurės Atlanto Tautų Organizacija;
BVP	–	Bendrasis vidaus produktas;
VRM	–	Vidaus reikalų ministerija;
KASP	–	Krašto apsaugos savanorių pajėgos;
OSIL	–	Organizacinės sistemos įrangos lentelė;
NVS	–	Nepriklausomų valstybių sąjunga;
TP	–	Techninė priežiūra;
KP	–	Kapitalinis remontas;
TPRP	–	Transporto priemonės remonto punktas.

ĮVADAS

Prieš keletą metų dabartinis kariuomenės vadas gen. mjr. Valdas Tutkus išreiškė nuogąstavimus, kad skiriamų krašto apsaugos sistemai lėšų gali nepakakti kokybiškai įvykdyti NATO iškeltas užduotis. Tačiau jo tuometinis pastebėjimas, kad reikėtų rasti pusiausvyrą tarp valstybės finansinių galimybių bei jos ginkluotųjų pajėgų kovinės parengties lygio, tebelineka aktualus. Norint tai suprasti, reikia pateikti klausimą: ar gali vienas svarbiausių valstybės egzistavimo garantų – jos saugumo užtikrinimas – būti efektyvus ir tuo pačiu itin pigus?

Teigiamai atsakyti galėtų tik romantiškas diletantas. Įsitikinimas, jog modelis, vyravęs daugelyje valstybių iki NATO atsiradimo, buvo „geresnis“ ir „pigisnis“ paplitęs gana plačiai. Tačiau ar pagrįsta tokia nuomonė ir, svarbiausia, ar ji atitinka šiandienos aktualijas? Trumpas sąlyginis dviejų gynybos modelių palyginimas turėtų padaryti suprantamesnius kai kuriuos su jų finansavimu susijusius klausimus.

Modelis, kuris buvo paplitęs daugelyje europinės civilizacijos šalių iki pat Antrojo pasaulinio karo pabaigos, paremtas daugiau ar mažiau išreikšta tautinės valstybės koncepcija, kurios esmė – suvalstybintas tautinis romantizmas ir, karine prasme, K. von Clausewitz'o karo teorija (beje, jis pirmasis akcentavo saugumo ir ekonomikos ryšį, kurį išsakė aforizmu: „karas reikalauja trijų dalykų: pinigų, pinigų ir dar kartą pinigų“).

Lietuvos gynyba planuojama atsižvelgiant ne tik į poreikius, bet ir į racionaliai apskaičiuotas galimybes. Todėl, turėdama ribotus gynybos išteklius, Lietuva siekia balanso tarp planuojamų krašto apsaugos sistemos pajėgumų ir turimų žmogiškųjų, finansinių ir materialinių išteklių.

Nedidelė profesionali kariuomenė turi būti gerai išmokslinta ir aprūpinta moderniausių technologijų technika ir ginkluote. O tai irgi turi savo kainą. Pereinamieji laikotarpiai visada prieštaringi ir teikia ne tik naujų vilčių, bet ir verčia nuogąstauti dėl ateities permainų.

Lietuvai dar tik ruošiantis tapti Aljanso nare, tokių nuogąstavimų netrūko. Finansinis narystės aspektas buvo ypač eskaluojamas; išreiškus jį „minios kalba“, „būsima problema“ skambėjo banaliai: „ar patrankos neatims iš mūsų sviesto?“ Ši formuluoė, visais laikais turėjusi pasisekimą tarp populistų, buvo sustiprinama ir priešpastatant krašto apsaugą su švietimo sistema ar „konstruojant“ tokį „socialinį konfliktą“, neva „kariškiai atima duoną iš pensininkų“.

Tačiau net ir palyginti „skylėtas biudžetas“ nėra tokia baisi kliūtis finansavimui. Baisesnis inertiškas mąstymas, operuojantis „romantiško pasipriešinimo“ ar „pigios taikos“ galimybėmis – o tiksliau, iliuzijomis, kurios ypač būdingos gana ribotam uždaro „postagrarinių šalių“ visuomenės mentalitetui.

Tad kariuomenės vado akcentuoto „aukso vidurio tarp finansinių ir kovinio pasirengimo galimybių“ principu pagrįstas krašto apsaugos reikmėms skirtų lėšų didėjimas neturėtų gąsdinti, nes jis susietas su bendra mūsų šalies ekonomine situacija (konkrečiai – procentine BVP dalimi). Gynybos biudžeto piniginės išraiškos didėjimas liudija ir apie stiprėjančią bendrą respublikos ekonominę būklę.

Buvo konstatuota, jog iš deklaruojamų 2 proc. BVP Lietuvos gynybai kol kas realiai skiriama ne daugiau kaip 1,28 proc. BVP (taigi „delta“ šiais metais padidėjo nuo 0,49 iki 0,72 proc.). Jei, kaip teigiama, šiais metais du procentai bendrojo šalies vidaus produkto pinigine išraiška sudaro šiek tiek daugiau nei 1,3 mlrd. litų, tai iš jų KAS tiesiogiai gavo tik apie 0,8 mlrd. litų, ir, kaip teko konstatuoti KAM ir kariuomenės vadovams, kai kuriems pernai suformuluotiems tikslams pasiekti trūksta pajėgumų.

Kokia išeitis? „Mes viliamės, jog Lietuvos Vyriausybė bus pajėgi deramai padidinti išlaidas gynybai ir šalies išsipareigojimais, kurie buvo prisiimti prieš įstojant į Aljansą, bus įvykdyti“, – įvertinęs situaciją, sakė NATO Gynybos politikos ir pajėgų planavimo skyriaus direktorius F. Bolandas (Boland).

Kol šios viltys nepasiteisins, krašto apsaugos sistema turės ieškoti minėtų „vidinių resursų“ – vaizdžiai tariant, dirbti „bado režimu“, kuris nėra biudžeto lėšų problemos sprendimas.

Taupyti, neskiriant pakankamai dėmesio prioritetinei sričiai – išigyjamai ginkluotei, technikai - neįmanoma, turint omenyje tai, kad daugelis turimos ginkluotės ir technikos pavyzdžių nėra patys moderniausi. O tai reiškia, kad „per taupus požiūris“ gali tapti tiesiogine grėsme mūsų kariškių gyvybėms ar net bendram šalies saugumui.

Šiuo metu daug dėmesio skiriama išsigijimams, susijusiems su mobilių greitai perdislokuojamų padalinių rengimu (visureigiai, prieštankiniai nešiojami kompleksai, išminavimo įranga, GPS ir pan.), žvalgyba (stebėjimo, ABC užterštumo aptikimo įranga), oro erdvės kontrole (radiolokacinė įranga, KOP ginkluotė, trumpojo nuotolio oro gynybos sistemos), ryšių ir informacinėmis technologijomis.

Taigi, šiandienos kariuomenės materialiojo aprūpinimo klausimas yra labai aktualus. Nagrinėjant kariuomenės aprūpinimo sistemą, kaip visumą, būtų galima parašyti gana storą knygą. Savo darbe norėčiau susikoncentruoti į vieną opiausių problemų – „*Lietuvos kariuomenės transporto ūkio materialinio aprūpinimo organizavimą*“.

Ši tema aktuali tuo, kad efektyvus ir gerai organizuotas materialinis aprūpinimas padeda racionaliai panaudoti valstybės skiriamas lėšas bei užtikrinti kariuomenės pajėgų materialinį aprūpinimą laiku vykdant operacijas tiek taikos, tiek karo metu.

Problema: nepakankamai efektyviai organizuotas materialinio aprūpinimo procesas Lietuvos kariuomenėje.

Darbo tikslas – įvertinti pagrindinius materialinio aprūpinimo aspektus teoriniu bei praktiniu požiūriu ir tuo pagrindu ieškoti galimų tobulinimo variantų organizuojant aprūpinimą Lietuvos kariuomenėje.

Baigiamojo darbo objektas – Lietuvos kariuomenės transporto ūkio materialinio aprūpinimo optimizavimas.

Baigiamojo darbo uždaviniai:

- atskleisti materialinio aprūpinimo svarbą bei principus;
- apžvelgti logistikos sistemų struktūrą;
- išanalizuoti Lietuvos kariuomenės organizuojamo materialinio aprūpinimo logistikos proceso elementus;
- įvertinti Lietuvos kariuomenės aprūpinimo proceso organizavimo efektyvumą.

Hipotezė: gerai organizuotas aprūpinimas skatins efektyviau naudoti biudžeto lėšas.

Tyrimo metodai: žvalgybinis, mokslinės literatūros apžvalga, lyginamosios analizės, apibendrinimas ir lyginimas.

Dėl didelės darbo apimties noriu išanalizuoti ne visą aprūpinimo logistikos sistemą, bet tik transporto ūkį bei pirkimų organizavimo principus Lietuvos kariuomenėje. Transporto parkas turi būti pajėgus patenkinti operacinius tiek karo, tiek ir taikos metu uždavinių reikalavimus. Lengvųjų visureigių ir sunkvežimių techninis parkas yra pagrindinis logistinės paskirties sausumos pajėgų perkėlimo dalinys. Jis yra atsakingas už artilerijos perkėlimą, karių ir įrangos, biralinių krovinių ir amunicijos pervežimą, aprūpinimą vandens ir kuro atsargomis ir priedangos pervežimą.

1. LOGISTIKOS SISTEMŲ ANALIZĖ

1.1. Logistikos samprata ir raida

Logistika yra mokslas apie materialinių ir su jais susijusių informacinių bei finansinių srautų valdymą erdvėje ir laike nuo jų pirminio šaltinio iki galutinio vartotojo. Logistika kaip mokslinė disciplina įgauna ypatingą vaidmenį, nes jos formos ir metodai geriausiai tenkina visapusiškos gamybinės – ūkinės veiklos integracijos uždavinius ir įgalina ieškoti optimalių gamybos valdymo sprendimų įvairiuose jos etapuose. Mokslinio ir mokomojo logistikos dalyko objektas yra materialiniai ir su jais susiję informaciniai bei finansiniai srautai.

Logistiką galima apibūdinti kaip „Karinio mokslo šaką ir veiklą, susijusią su aprūpinimu, tiekimu, įrengimų eksploatacija, personalo judėjimu, paslaugų teikimu ir panašiais dalykais“.

Logistinė veikla apima transporto, sandėlių ūkio, atsargų, personalo valdymą, informacinių sistemų organizavimą, komercinę veiklą ir daugelį kitų sričių. Logistinio požiūrio principinis naujumas – organinis tarpusavio ryšys, aukščiau išvardytų sričių integracija į bendrą medžiagų judėjimo sistemą. Logistinio požiūrio esmė – išsistinis materialinių srautų valdymas.

Mūsų gyvenimo praktikoje logistika dažnai tapatinama su viena ar kita verslo grandimi. Kai kurie jos elementai jau seniai pripažinti kaip gyvybiškai svarbūs verslui.

Šis mokslas naujas tuo, kad siekiama įvairias veiklos sritis valdyti ne atskirai, o koordinuotai, sisteminiu principu, siekiant minimaliausių išlaidų ir kartu geriausiai aptarnauti vartotojus. Dėl šio visuminio požiūrio ir jo praktinio įgyvendinimo pranašumų logistika užsienio specialistų vertinama kaip viena svarbiausių paskutiniųjų metų vadybos naujovių. [6;5-7psl.]

Principinis logistinio požiūrio naujumas pasireiškia organiniu informacijos, transporto, sandėlių ūkio, atsargų, komercinės veiklos ir daugelio kitų sistemų tarpusavio ryšio koordinavimu bei integracija į bendrą sistemą, siekiant pageidautino rezultato mažiausiomis laiko, išteklių, finansų sąnaudomis ir kartu turint tikslą kuo geriausiai aptarnauti vartotoją. [6;5-6psl.]

Logistikos galimybės didžiulės. Terminas *logistika* pradėtas vartoti kariniuose veikaluose. Bizantijos imperatorius Leonas VI, gyvenęs mūsų eros IX – X a. sandūroje terminą *logistika* karybos vadovyje vartojo dviem reikšmėmis: *užnugario ir kariuomenės aprūpinimas*.

Iš karybos sferos logistika išsiplėtojo į logistikos mokslą. Pirmo logistikos mokslinio darbo autoriumi laikomas prancūzų karo specialistas E. Džomini, kuris XIX a. pradžioje pateikė logistikos apibrėžimą: “kariuomenės valdymo praktinis mokslas”. Jis tvirtino, kad logistika apima ne tik gabenimą, bet ir daugelį kitų veiklos sričių, tokių kaip kariuomenės aprūpinimas, išdėstymas ir kt. Todėl nuo seniausių laikų iki mūsų dienų logistika tapo svarbiausiu karo meno elementu. Logistiką išmanantys karo vadai gebėjo organizuoti karo žygius, aprūpinti kariuomenę ir efektyviai jai

vadovauti. Tokį karo vadų išskirtinį dėmesį logistikai lėmė jos taikymo efektyvumas, pasireikšdavęs pergalėmis ypač sunkiomis aplinkybėmis. I m.e. tūkstantmetyje logistikos specialistų uždavinys buvo kiekvieno karo žygio visapusiškas ir laiku įvykdytas aprūpinimas materialiniais ištekliais ir atsargomis. Taikant šiuos principus buvo laimimos kovos prieš daug didesnes armijas. Ypač sėkmingai tuos karo meno ir logistikos principus praktiškai taikydavo Napoleonas Bonapartas. Tai nustatė generolas A.Žomini, tyrinėjęs Napoleono karų meną. Tada ir buvo pirmą kartą pasiūlyta šiuolaikines logistikos funkcijas atitinkanti samprata.

Nuo Napoleono karų prabėgo daugelis metų, tačiau karybos logistika vis tobulėjo. Ypač audringai logistika pradėta plėtoti Antrojo pasaulinio karo metu. Žinoma, kad logistinis požiūris buvo plačiai taikomas amerikiečių armijoje. Remiantis logistikos principais buvo kuriami strateginiai planai, derinami gynybos, užnugario ir tiekimo bazių tarpusavio veiksmai, armijos aprūpinimas ginkluote, kuru ir maistu. 1991 metais JAV pergalę Persijos įlankoje taip pat lėmė karo technologijos ir logistikos mokslo praktinis taikymas: per labai trumpą laiką buvo sutriuškinta ir iš Kuveito išvyta armija, vadovaujama Sadamo Huseino. Taikant logistiką viskas buvo atlikta labai racionaliai ir logiškai. Kaip ir reikėjo tikėtis, reikšmingi karo mokslo ir praktikos laimėjimai nebuvo nepastebėti ir įvertinti civilinėje praktikoje. [6;p.13-14]

Šiuo metu šis mokslas yra pritaikytas Vakarų šalių verslininkystėje, pirmiausia transporto sektoriuje, o vėliau – kaip nauja mokslinė kryptis – medžiagų apyvartos srityje ir galiausiai – gamyboje.

Logistika daugiausiai dėmesio skiria gamybos operacijoms ir karo pramonei. Ekonomikai ir toliau judant nuo gamybos link aptarnavimo sferos, atsiras daugiau galimybių taikyti esamus logistikos principus ir sąvokas įmonėms, kurių veikla yra aptarnavimas, o ne gamyba.[6;p.16]

1 lentelė

Logistikos sąvokos vartojimas		
Laikas	Karinės sritys	Ūkio ir visuomenės sritys
Antika	Aprūpinimas, transportas ir dalinių apgyvendinimas	
Romos imperija	Legionierių aprūpinimas maistu ir priežiūra per logistiką	
Apie 900 m.	Kaizeris Leonas VI pirmą kartą pavartojo karo meno triadą: strategija- taktika- logika	
1830 m.	Generolas Džamini išleido veikalą apie dalinių apgyvendinimą ir jų aprūpinimą	

I ir II pasauliniai karai	Tolimų karo veiksmų vietovių (JAV – Europa) aprūpinimas	
1960 m.		Pirmą kartą sąvoka pavartota JAV
1970 m.		Pirmą kartą sąvoka pavartota Europoje
1977 m.		Elektronikoje ir informatikoje
1987 m.		Tarptautinė logistika
1992 m.		Europos Sąjungos bendrojoje rinkoje
2000 m.		Aukščiausias logistikos išsivystymas?

Istorinė logistikos plėtotė (pagal V. Čapliką) .[1;p.7-9]

1.2. Pagrindiniai logistikos reikalavimai

Logistika padeda iš esmės pertvarkyti neefektyvias ir nelanksčias įmonių valdymo struktūras, kurioms reikia papildomų išlaidų ir kurios yra susijusios su dideliais laiko ir materialinių išteklių nuostoliais.

Logistika padeda gerinti įmonės darbo efektyvumą, jeigu laikomasi tokių reikalavimų:

1. Logistikos ir korporatyvinės strategijos ryšys. Vadovai, pritaikę logistiką savo įmonėse, jau kitaip vertina materialinių srautų judėjimo valdymo tobulinimą ir visą įmonės veiklą. Jie stengiasi pasiekti bendrą tikslą ir valdo logistines operacijas kompanijos strategijos įgyvendinimo interesais, nukreiptais išlaidoms mažinti ir paslaugoms diferencijuoti.

2. Materialinių srautų judėjimo organizavimo tobulinimas. Šis principas reikalauja tokio logistinių operacijų organizavimo, kuris suteiktų galimybę kontroliuoti visas funkcijas įgyvendinant uždavinius, susietus su pirkimu, transportavimu, sandėliavimu, atsargų saugojimu ir bendro komercinio padalinio vadyba. Kitaip tariant, visas logistines funkcijas turi apimti atitinkamo centralizuoto ir decentralizuoto valdymo kontrolė. Efektyvius sprendimus bus galima lengviau priimti, jeigu specialūs padaliniai atsakys už visas glaudžiai tarpusavyje susietas logistines operacijas.

3. Būtinės informacijos teikimo ir jos apdorojimo šiuolaikinė technologija. Šio reikalavimo vykdymas logistinėse sistemose leidžia įmonėms gauti nemažą naudą. Todėl sėkmingai funkcionuojantys logistiniai padaliniai vertina kompiuterizaciją kaip svarbų logistikos potencialių

galimybių realizavimo šaltinį. Aktyviau investuojant į informacines valdymo sistemas, atitinkamai mažinamos įprastinių ir tradicinių sistemų išlaidos, kas greitai daro įtaką įmonės darbo rezultatams.

4. Efektyvus darbo išteklių valdymas vaidina lemiamą vaidmenį siekiant suderinti materialinių srautų valdymą. Tos įmonės, kurios laiko kvalifikuotą personalą pačiu svarbiausiu savo rezervu, gali tikėtis ir efektyvaus logistinės sistemos funkcionavimo. Štai kodėl įmonių vadovybė turi skirti didžiulę reikšmę darbuotojų parinkimo klausimams, jų profesiniam mokymui ir rengimui.

5. Glaudus įmonės tarpusavio ryšys su kitomis įmonėmis strategijos rengimo srityje taip pat yra vienas iš šiuolaikinės logistikos reikalavimų. Kompanijos turėtų glaudžiai bendradarbiauti su partneriais. Ne mažesnė reikšmė teikiama įmonių padalinių veiklos koordinavimui (gamybos, pardavimo, pirkimo, rinkodaros skyrių ir t.t.).

6. Gauta pelno, įdiegus logistiką, apskaita finansinių rodiklių sistemoje. Geriausiai logistinės operacijos – transportavimas, sandėliavimas ir kt. – įvertinamos gauto pelno apskaitos būdu. Įdiegus šį rodiklį į finansinę praktiką, daugelis kompanijų pradeda naudotis specializuotų firmų, tarkime bendro naudojimosi sandėlių, paslaugomis.

7. Logistinio aptarnavimo optimalių lygių nustatymas, siekiant padidinti rentabilumą, yra vienas iš įmonių strateginės politikos elementų. Parengiama į rinką orientuota programa, besiremianti logistinio aptarnavimo nurodymais. Didžiausią efektą pasiekia tos firmos, kurių logistiniai padaliniai kartu su kiekvienu gamybos padaliniu sudaro vidinę aptarnavimo kokybės gerinimo sutartį, paremtą nustatytais standartais.

8. Gerai parengtos logistinės operacijos yra vienas iš pagrindinių logistikos reikalavimų. Nuo to labai priklauso sąnaudų (išlaidų) ekonomija. Rengiant logistines operacijas svarbiausias problemas būtina sieti su “mažais klausimais”. Tačiau tai įmanoma padaryti tik siekiant žinių ir visam įmonės valdymo personalui turint didelę darbo patirtį. [6;p.75-77]

1.3. Aprūpinimo logistikos uždaviniai, strategija

Aprūpinimo logistikos uždaviniai nėra vien tik medžiagų arba prekių priėmimas ir patikrinimas, tačiau jie padeda sukurti aprūpinimo struktūrą – nustatyti poreikius ir parinkti klientus. Į aprūpinimo logistiką įeina kompleksinis planavimas, valdymas, fizinis medžiagų bei pirkėtų detalių srautas tarp tiekėjų ir pirkėjų.

Be planavimo, valdymo ir medžiagų srauto tvarkymo, aprūpinimo logistika jungia dar ir kitus kriterijus, kuriais pasiekiamas pagrindinis įmonės tikslas – rentabilumo maksimizavimas sprendžiant nurodytus uždavinius.

Vykdam aprūpinimo logistikos užduotis, būtina nustatyti aprūpinimo strategiją. Aprūpinimo strategijos užduočių sritys yra tokios:

- aprūpinimo srities organizavimas;
- pirkimo organizavimas;
- aprūpinimo vykdymas;
- sandėlių ūkis;
- medžiagų paskirstymas ir kt.

Prieš nustatant atskiras strategijos rūšis, reikia nustatyti pagrindinę įmonės strategijos kryptį – elgseną rinkoje. Tam gali būti pritaikoma pirkimo portfelio analizė, kuri atliekama keturiais etapais:

- 1 etapas: aprūpinimo prekių klasifikavimas;
- 2 etapas: rinkos tyrimai;
- 3 etapas: strateginės pozicijos užėmimas;
- 4 etapas: prekybinės rekomendacijos.

[12;p.210-211]

1.4. Pirkimų vadyba ir aprūpinimo logistika

Aprūpinimo logistikai atitenka svarbios tradicinės pirkimo srities funkcijos – pirmiausia yra nustatomos aprūpinimo rinkos tyrimo užduotys, kainų ir kaštų analizė, juridinės ir administracinės užduotys.

Manau, kad labai svarbu atkreipti dėmesį į tiekėjo dabartinę ir buvusią patirtį vykdant įsipareigojimus pagal sutartis. Tai yra svarbus kiekvieną dieną priimamų pirkimo sprendimų faktorius. Savo asmeniniame gyvenime tiekėją renkamės ir pirkimus vykdome kasdien. Tai gali būti labai paprastas pirkinys – pvz., dantų pastos tūbelė, tačiau kartais pirkiniui mes išleidžiame žymiai didesnę savo išteklių dalį – pvz., perkant naują automobilį. Jei mes galime prisiminti, ar buvome patenkinti ankstesniu pirkiniu, jei galime pasitarti su draugais, paskaityti vartotojų atsiliepimus (kaip jie vertina dabar mūsų perkamą prekę) ir patikrinti pardavėjo ar rangovo patikimumą “Jie tai daro gerai”, argi nederėtų perkant už mokesčių mokėtojų pinigus prekę ar paslaugą lygiai taip pat pasidomėti, kaip tiekėjui ar rangovui sekėsi vykdyti įsipareigojimus praeityje.

Rėmimasis tiekėjo ar rangovo patikimumu praeityje, kaip vienu svarbiausiu kriterijumi, kuris bus lyginamas su kitais finansiniais ir nefinansiniais kriterijais, yra naudingas dviem požiūriais: visų pirma, vien tik pasiūlyme negalima perteikti visos informacijos ar prognozių, kaip tiekėjas gavęs sutartį sugebės ją įvykdyti, ir kiek ta sutartis faktiškai kainuos (kalbant ne tik apie tiesiogines sutarties sąnaudas, bet visą sistemos, prekės ar paslaugos gyvavimo ciklą). Kad būtų galima prognozuoti, kaip tiekėjas vykdys savo įsipareigojimus, naudinga pasidomėti, kaip jam sekėsi įvykdyti panašios apimties ar sudėtingumo sutartis praeityje. Antra, tai leidžia paskatinti

tinkamai įsipareigojimus vykdančią įmonę. Rinkose prastai dirbančios įmonės išnyksta, nes pirkėjai renkasi jų lūkesčius patenkinančias įmones. Išgyvena tos įmonės, kurios siūlo ir tiekia vartotojų supratimu aukščiausios kokybės prekes ir paslaugas. Be to, tai leidžia akcentuoti ne geriausiai parengto pasiūlymo, o geriausiai atliekamo darbo (t.y., pažadų vykdymo) svarbą.

Kaštai ar kaina turi būti įvertinimo kriterijus visų pirkimų atveju; tačiau pats įvertinimas skiriasi priklausomai nuo kiekvieno pirkimo specifinių aplinkybių. Pavyzdžiui, sutarčių, kuriose nustatyta kaina, atveju kainos analizei paprastai užtenka palyginti pasiūlytas kainas, o kaštų analizės net nereikia atlikti. Tačiau, kai ketinama sudaryti sutartį, kurioje nurodyta kaina gali svyruoti turi būti vertinamas ir tam tikrų kaštų realumas. Yra sutarčių, kai geriausiu gali būti pripažintas ne mažiausios kainos, o techniškai priimtinas pasiūlymas. Šiuo atveju reikia rasti kompromisą tarp kaštų ir techninių aspektų. Sprendimą dėl to, ar su kaina nesusiję privalumai svarbesni už kaštus/kainą, dėl kurios pasiūlymas buvo įvertintas aukščiau, savarankiškai priima užsakovas. Lemiantis kriterijus čia yra ne kategorijų skirtumas, o racionalus užsakovo sprendimas dėl šio skirtumo svarbos, kuri pagrįsta bendru lyginamuoju visų pasiūlymų vertinimu. Nėra jokios stebuklingos formulės kaip surasti kompromisą tarp kaštų ir techninių aspektų. Norint nuspręsti, kuriame pasiūlyme pateikiama geriausia vertė, užsakovas turi išnagrinėti konkuruojančių pasiūlymų skirtumus.

Pirkimai gali būti vykdomi centralizuotai ir decentralizuotai. Kiekviena įmonė privalo gerai pažinti ir įvertinti centralizuoto arba decentralizuoto pirkimo teigiamas ir neigiamas puses.

Centralizuoto pirkimo privalumai:

- derybų su tiekėjais pozicija yra stipresnė nei esant decentralizuotoms deryboms, nes siūloma daugelis produktų, todėl derybų sėkmė arba nesėkmė gali būti susijusi su daugeliu perkančios įmonės sričių;

- nuo kainų nepriklausomi kiekvieno vieneto aprūpinimo kaštai mažėja, kadangi užsakymų ir atvežimų kaštai tenka didesniai kiekiui nei esant decentralizuotam pirkimui;

- centralizuotas pirkimas suteikia galimybę suderėti visoms įmonės sritims palankias kainas.

Centralizuoto pirkimo trūkumai:

- centrinis pirkimo punktas yra nepakankamai informuotas apie visų perkamų medžiagų rinką;

- suderėtos kainos ir kokybė priklauso vien tik nuo asmeninio pirkėjo sugebėjimo vesti derybas.

Decentralizuoto pirkimo teigiamos pusės:

- geresnė rinkos apžvalga ir geresnė informacijos būklė už centralizuoto pirkimo;
- galimybė mažoms sritims pasiekti palankias kainas ir kokybę negu didelėms;
- galimybė išlaikyti geresnius santykius su tiekėjais.

Decentralizuoto pirkimo trūkumai:

- nežymi derybų įtaka;
- tiekėjo kainų skirtumas nuo kitų įmonės perkančių punktų.

Aprūpinimas pagal aplinkybes arba atsargas sudarantis aprūpinimas pagal pirkimo organizavimą skiriasi nuo aprūpinimo kaip tik laiku. Jau vien aprūpinimo kaip tik laiku organizavimo kaštai sudaro prielaidas naudotis centralizuotu pirkimu.

Didelėse įmonėse dažnai derinamas centralizuotas ir decentralizuotas pirkimas. Atskiros įmonės sritys didelius pirkimus vykdo savarankiškai, centrinis pirkimo skyrius perima veiksmų koordinavimą, nustato direktyvas ir vykdo kontrolę. Kita galimybė – pirkimas iš esmės yra centralizuotas, bet atskiriems produktams daroma išimtis. [12;p.268-271]

Viešieji pirkimai – tai tvarka, nustatanti, kaip valstybės įstaigos ir įmonės turi įsigyti prekes, paslaugas ir darbus iš privataus sektoriaus. Detaliai šią tvarką nusako Viešųjų pirkimų įstatymas. Šiuo įstatymu nustatytos pirkimų procedūros bus pateiktos toliau.

Viešųjų pirkimų procedūrų tikslas – užtikrinti, kad visos šalies įmonės turėtų lygias galimybes parduoti savo prekes ir paslaugas valstybei, kad būtų išvengta korupcijos ir nesąžiningumo.

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo reglamentuojamas procedūras galima palyginti su ryšių su tiekėjais užmezgimo etapais:

1. Užklausa. Skelbimas “Valstybės žinių” priede “Informaciniai pranešimai” apie pirkimą arba kvietimo išsiuntimas bei techninė specifikacija.

Perkamų prekių, paslaugų ar darbų savybės apibūdinamos pirkimo dokumentuose pateikiamoje techninėje specifikacijoje. Techninė specifikacija turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, jeigu įmanoma, skatinti pateikti alternatyvius techninius sprendimus. Ji turi būti nustatoma šiais būdais arba šių būdų deriniu:

- 1) nurodant standartą, techninį reglamentą ar normatyvą;
- 2) nurodant pirkimo objekto funkcines savybes ar apibūdinant norimą rezultatą. Šios savybės bei reikalavimai turi būti tikslūs ir aiškūs, kad tiekėjai galėtų parengti tinkamus pasiūlymus, o perkančioji organizacija įsigyti reikalingų prekių, paslaugų ar darbų. Apibūdinant pirkimo objektą, techninėje specifikacijoje negali būti nurodyta konkreti prekė, gamintojas ar tiekimo šaltinis, gamybos procesas, prekės ženklas, patentas, kilmės šalis, išskyrus atvejus, kai neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti pirkimo objekto arba reikalingą pirkimo objektą gali pasiūlyti tik vienintelis tiekėjas. Šiuo atveju perkančioji organizacija privalo nurodyti, kad savo savybėmis lygiaverčiai objektai yra priimtini, įrašydama žodžius “arba lygiavertis”.

2. Pasiūla. Pasiūlymas - tiekėjo raštu pateiktas dokumentas, kuriuo siūloma tiekti prekes, teikti paslaugas ar atlikti darbus pagal perkančiosios organizacijos nustatytas pirkimo sąlygas.

3. Pasiūlos tikrinimas. Perkančioji organizacija privalo atmesti pasiūlymus, kuriuose siūlomos prekės, paslaugos ar darbai neatitinka techninės specifikacijos. Ji taip pat privalo išsiaiškinti, ar tiekėjas yra kompetentingas, patikimas ir pajėgus įvykdyti pirkimo sąlygas, todėl ji turi teisę pirkimo dokumentuose nustatyti minimalius kandidatų ar dalyvių kvalifikacijos (teisės verstis atitinkama veikla, finansinio, ekonominio ir techninio pajėgumo) reikalavimus ir pareikalauti, kad kandidatai ar dalyviai pateiktų pirkimo dokumentuose nurodytą informaciją bei kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus. Perkančiosios organizacijos nustatyti minimalūs kandidatų ar dalyvių kvalifikacijos reikalavimai negali dirbtinai riboti konkurencijos. Jie turi būti pagrįsti, tikslūs ir aiškūs. Perkančioji organizacija iš tiekėjo gali pareikalauti tik tokios informacijos, kuri yra būtina nustatyti, ar tiekėjas atitinka finansinius, ekonominius ir techninius reikalavimus. Keliami reikalavimai negali pažeisti tiekėjo teisės saugoti intelektinę nuosavybę, gamybos ir komercinę paslaptį. Jeigu kandidatas ar dalyvis dėl pateisinamų priežasčių negali pateikti perkančiosios organizacijos reikalaujamų dokumentų, jis turi teisę vietoj jų pateikti kitus perkančiajai organizacijai priimtinus dokumentus ar informaciją, kurie patvirtintų, kad kandidato ar dalyvio kvalifikacija atitinka keliamus reikalavimus. Perkančioji organizacija neturi teisės atmesti kandidato ar dalyvio paraiškos ar pasiūlymų dėl to, kad jį pateikė fizinis arba juridinis asmuo. Jeigu kandidatas ar dalyvis pateikė netikslus ar neišsamius duomenis apie savo kvalifikaciją, perkančioji organizacija privalo nepažeisdama viešųjų pirkimų principų prašyti kandidatą ar dalyvį šiuos trūkumus pašalinti. Perkančioji organizacija turi atmesti kandidato ar dalyvio paraišką ar pasiūlymą, jeigu jo kvalifikacija neatitinka pirkimo dokumentuose nustatytų minimalių kvalifikacijos reikalavimų arba jei kandidatas ar dalyvis perkančiosios organizacijos prašymu nepatikslino pateiktų netikslų ar neišsamių duomenų apie savo kvalifikaciją. Kandidatų ir dalyvių kvalifikaciniai duomenys vertinami vadovaujantis jiems pateiktuose pirkimo dokumentuose nustatytais kriterijais ir procedūromis. Komisija priima sprendimą dėl kiekvieno paraišką ar pasiūlymą pateikusių kandidatų ar dalyvių kvalifikacinių duomenų ir kiekvienam iš jų raštu praneša apie šio patikrinimo rezultatus. Teisę dalyvauti tolesnėse pirkimo procedūrose turi tik tie kandidatai ar dalyviai, kurių kvalifikaciniai duomenys atitinka perkančiosios organizacijos keliamus reikalavimus.

4. Pasiūlos pasirinkimas. Perkančioji organizacija gali prašyti, kad dalyviai paaiškintų savo pasiūlymus. Tačiau ji negali prašyti, siūlyti arba leisti pakeisti pasiūlymo esmę – pakeisti kainą arba padaryti kitų pakeitimų, dėl kurių pirkimo dokumentų reikalavimų neatitinkantis pasiūlymas taptų atitinkančiu pirkimo dokumentų reikalavimus. Ši nuostata netaikoma tikrinant kandidatų ar dalyvių kvalifikaciją. Perkančioji organizacija pasiūlymą turi atmesti, jeigu:

1) pasiūlymą pateikęs dalyvis neatitinka pirkimo dokumentuose nustatytų minimalių kvalifikacijos reikalavimų;

2) pasiūlymas neatitinka pirkimo dokumentuose nustatytų reikalavimų;

3) visų dalyvių buvo pasiūlytos per didelės, perkančiajai organizacijai nepriimtinos kainos;

4) dalyvis pasiūlė labai mažą kainą.

Jeigu perkančioji organizacija turi atmesti visus pasiūlymus, ji privalo gauti Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą. Perkančioji organizacija pasiūlymus vertina remdamasi šiais kriterijais:

1) ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo, kai pirkimo sutartį sudaro su dalyviu, pateikusiu perkančiajai organizacijai naudingiausią pasiūlymą, išrinktą pagal kriterijus, susijusius su pirkimo objektu (kokybė, kaina, techniniai privalumai, estetiškos ir funkcinės charakteristikos, aplinkosaugos charakteristikos, eksploataavimo išlaidos, efektyvumas, garantinis aptarnavimas ir techninė pagalba, pristatymo data, pristatymo laikotarpis arba užbaigimo laikotarpis);

2) mažiausios kainos.

Jeigu perkančioji organizacija pasiūlymus vertina pagal jų ekonominį naudingumą, ji privalo iš pradžių patikrinti bei įvertinti tik pasiūlymų techninius duomenis ir po to, tiekėjams pranešusi apie šio patikrinimo ir įvertinimo rezultatus, atsižvelgdama į pasiūlymo kainą, atlikti bendrą pasiūlymo įvertinimą. Perkančioji organizacija, norėdama priimti sprendimą dėl laimėjusio pasiūlymo, turi:

1) pagal pirkimo dokumentuose nustatytus vertinimo kriterijus ir tvarką įvertinti pateiktus dalyvių pasiūlymus ir nustatyti preliminarią pasiūlymų eilę (išskyrus atvejus, kai pasiūlymą pateikti kviečiamas tik vienas tiekėjas). Preliminari pasiūlymų eilė nustatoma ekonominio naudingumo mažėjimo arba kainų didėjimo tvarka;

2) nedelsdama pranešti pasiūlymus pateikusiems dalyviams apie preliminarią pasiūlymų eilę ir pasiūlymų atmetimo priežastis;

3) patvirtinti pasiūlymų eilę ir priimti sprendimą dėl laimėjusio pasiūlymo tik tada, kai bus šio Įstatymo nustatyta tvarka išnagrinėtos pasiūlymus pateikusių dalyvių pretenzijos ir skundai (jeigu tokių buvo gauta), bet ne anksčiau kaip po 10 dienų nuo pranešimo apie preliminarią pasiūlymų eilę išsiuntimo dalyviams dienos.

Jeigu pateiktame pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina yra labai maža, perkančioji organizacija privalo pareikalauti dalyvio pagrįsti siūlomą kainą, o jeigu dalyvis nepateikia tinkamų kainos pagrįstumo įrodymų, – pasiūlymą atmesti ir apie tai nedelsdama pranešti pasiūlymą pateikusiam dalyviui. Labai maža kaina – tai pasiūlyta prekių, paslaugų ar darbų kaina, kuri daugiau kaip 15 procentų yra mažesnė už visų tiekėjų pasiūlytų kainų aritmetinį vidurkį. Tuo atveju, kai yra daugiau kaip du visus kitus reikalavimus atitinkantys pasiūlymai, labai maža kaina

visuomet laikoma pasiūlymo kaina, kuri yra daugiau kaip 15 procentų mažesnė už visų dalyvių, kurių pasiūlymai neatmesti dėl kitų priežasčių, pasiūlytų kainų aritmetinį vidurkį.

Perkančioji organizacija, siekdama, kad labai mažos kainos būtų pagrįstos, raštu kreipiasi į su tokia kaina pateikusį pasiūlymą dalyvį ir prašo pateikti, jos manymu, reikalingas pasiūlymo detales, kainos sudėtines dalis ir skaičiavimus. Perkančioji organizacija, vertindama kainos pagrindimą, atsižvelgia į:

- 1) gamybos proceso, teikiamų paslaugų ar statybos metodo ekonomiškumą;
- 2) pasirinktus techninius sprendimus ir (arba) išskirtinai palankias sąlygas tiekti prekes, teikti paslaugas ar atlikti darbus;
- 3) dalyvio siūlomų prekių, paslaugų ar darbų originalumą;
- 4) valstybės pagalbą, kurią dalyvis yra gavęs.

Perkančioji organizacija, priėmusi sprendimą dėl laimėjusio pasiūlymo arba priėmusi sprendimą nutraukti pirkimą, nedelsdama, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas po sprendimo priėmimo, praneša kandidatams ir dalyviams apie šiuos sprendimus. Perkančioji organizacija, gavusi kandidato ar dalyvio raštu pateiktą prašymą, turi nedelsdama, ne vėliau kaip per 15 dienų nuo prašymo gavimo dienos, pateikti paraiškos ar pasiūlymo atmetimo priežastis, jeigu to kandidato ar dalyvio paraiška ar pasiūlymas atmestas, o gavusi dalyvio, kurio pasiūlymas neatmestas, raštu pateiktą prašymą, nurodyti laimėjusio pasiūlymo pasirinkimo priežastis – per tą patį terminą pateikti laimėjusio pasiūlymo charakteristikas, dėl kurių šis pasiūlymas buvo pripažintas geriausiu. Perkančioji organizacija negali teikti informacijos, jei jos atskleidimas prieštarauja teisės aktams, kenkia visuomenės interesams, teisėtiems tiekėjų komerciniams interesams arba trukdo užtikrinti sąžiningą konkurenciją.

Jeigu perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose prašo pateikti ir prekių pavyzdžius, tokiu atveju, įvertinusi pasiūlymus ir sudariusi preliminarią eilę, ji turi leisti visiems dalyviams susipažinti su pateiktais pavyzdžiais.

Susipažinti su informacija, susijusia su konkurso pasiūlymų nagrinėjimu, aiškinimu, vertinimu ir palyginimu, gali tikrai Komisijos nariai bei jos pakviesti ekspertai, Viešųjų pirkimų tarnybos atstovai, perkančiosios organizacijos vadovas, jo įgalioti asmenys, kiti asmenys ir institucijos, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus turintys teisę susipažinti su šia informacija.

5. Užsakymas. Perkančioji organizacija turi teisę atlikti pirkimą ir sudaryti preliminariąją sutartį. Preliminarioji sutartis sudaroma tarp vienos perkančiosios organizacijos ir kelių tiekėjų. Pagal šią sutartį perkančioji organizacija turi teisę sutarties galiojimo laikotarpiu, laikydamasi šioje sutartyje nustatytų sąlygų, sudaryti prekių, paslaugų ar darbų sutartis su geriausias sąlygas siūlančiu tiekėju (tiekėjais) dėl visų ar dalies prekių, paslaugų ar darbų pirkimo. Perkančioji organizacija turi teisę sudaryti preliminariąją sutartį tik esant vienai ar kelioms iš šių sąlygų:

- 1) perkamos nuolat vartojamos ilgalaikiam turtui nepriskiriamos prekės bei nuolat reikalingos paslaugos;
- 2) perkamos prekės ar paslaugos, kurių rinkos kainos ir tiekimo (teikimo) sąlygos labai keičiasi;
- 3) perkami nuolat reikalingi remonto ar priežiūros darbai;
- 4) prekių, paslaugų ar darbų pirkimo atveju per vienerius metus perkančiajai organizacijai tektų organizuoti keletą tapačių pirkimų ir dėl to perkančiosios organizacijos pirkimų organizavimo sąnaudos labai padidėtų.

Tiekėjų, su kuriais sudaroma preliminarioji sutartis, turi būti ne mažiau kaip 3.

Preliminariojoje sutartyje gali būti numatytas papildomas tiekėjų varžymasis dėl pirkimo sąlygų. Jeigu preliminariojoje sutartyje nenumatytas tiekėjų varžymasis, perkančioji organizacija raštu kreipiasi į preliminariojoje sutartyje nustatytais sąlygomis išrinktą tiekėją, nurodo jam savo poreikius ir prašo preliminariojoje sutartyje nustatyta tvarka bei sąlygomis sudaryti prekių, paslaugų ar darbų pirkimo sutartį. Jeigu preliminariojoje sutartyje yra numatytas tiekėjų varžymasis, perkančioji organizacija:

- 1) raštu kreipiasi į kiekvieną tiekėją ir prašo iki nustatyto pasiūlymų pateikimo termino raštu pateikti pasiūlymus. Šie pasiūlymai turi išlikti konfidencialūs iki to termino pabaigos;
- 2) vadovaudamasi preliminariojoje sutartyje nustatytais kriterijais ir tvarka, išrenka geriausią pasiūlymą ir su šiuo pasiūlymą pateikusių tiekėju sudaro pirkimo sutartį.

2. KRAŠTO APSAUGOS LOGISTIKOS SISTEMA IR TRANSPORTO REIKŠMĖ JOJE

Vienas iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių tikslų yra vykdyti koordinuotą užsienio politiką, aktyviai dalyvauti Europos Sąjungos veikloje ir plėtoti krašto apsaugą, kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalį. Krašto apsaugos ministerijos (KAM) misija tiesiogiai siejama su šiuo Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginiu tikslu.

Krašto apsaugos ministerijos misija yra formuoti ir įgyvendinti Lietuvos gynybos politiką parengiant kariuomenę, gebančią kartu su sąjungininkėmis užtikrinti Lietuvos Respublikos suverenumą, teritorijos vientisumą ir jos piliečių saugumą, taip pat prisidėti prie pasaulinio ir regioninio stabilumo.

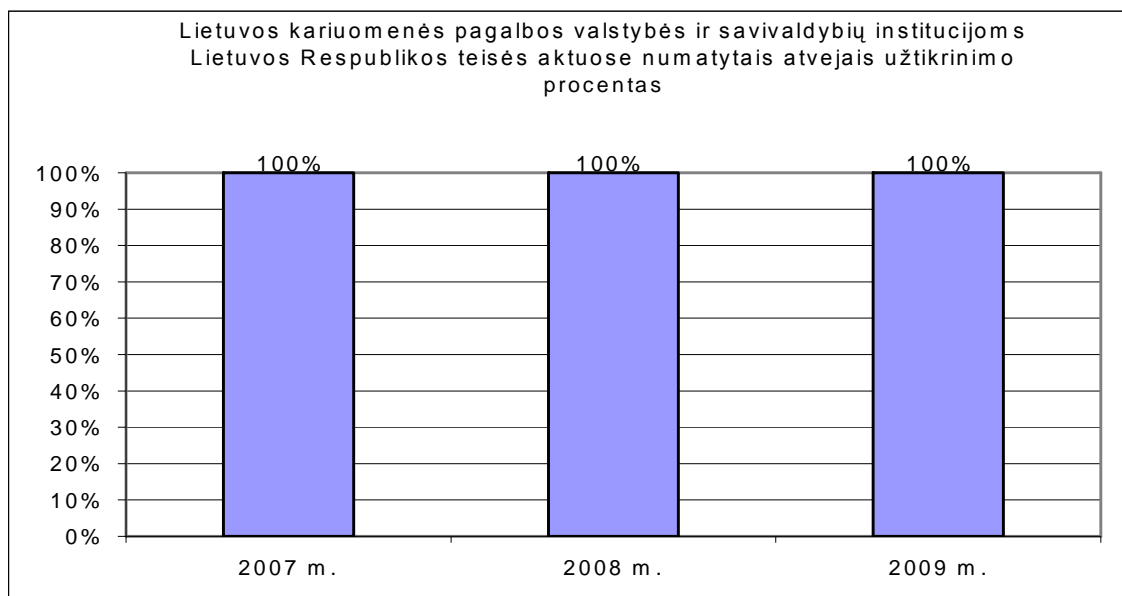
Krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) strateginiai tikslai:

1. Plėtoti gynybinius pajėgumus, kurie saugotų Lietuvos Respublikos suverenitetą, jos teritorinį vientisumą, užtikrintų Lietuvos ir kitų NATO šalių kolektyvinę gynybą ir galėtų dalyvauti tarptautinėse operacijose.

Efekto kriterijai¹:

1.1. Užtikrinamas Lietuvos oro erdvės, teritorinės jūros, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo stebėjimas ir kontrolė.

1.2. Lietuvos kariuomenės pagalbos valstybės ir savivaldybių institucijoms Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatytais atvejais užtikrinimo procentas.

1 pav.

1.3. Lietuvos Respublikos įsipareigojimų² NATO įvykdymo vertinimas³.

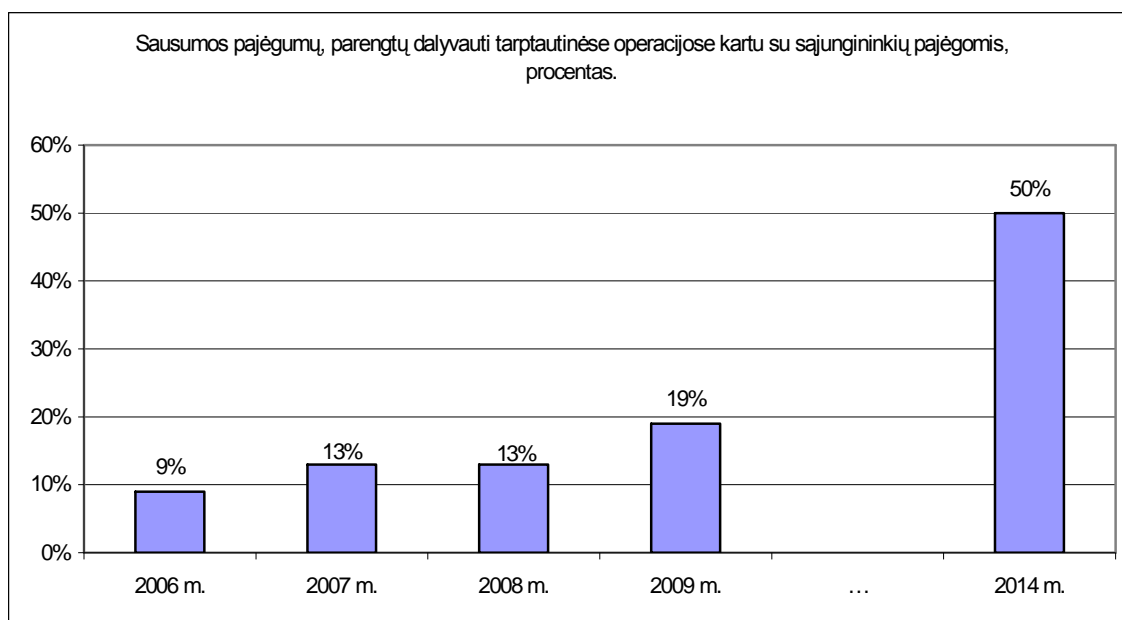
2 pav.

¹ Grafiškai parodant efekto kriterijų reikšmes pateikiami planuojami efekto kriterijų įgyvendinimo rezultatai.

² Politinių, karinių, finansinių, dalyvavimo tarptautinėse operacijose ir kitų LR įsipareigojimų NATO.

³ Vertinimas iš NATO ekspertų gaunamas kas antri metai.

1.4. Sausumos pajėgumų⁴, parengtų dalyvauti tarptautinėse operacijose kartu su sąjungininkių pajėgomis, procentas.

3 pav.

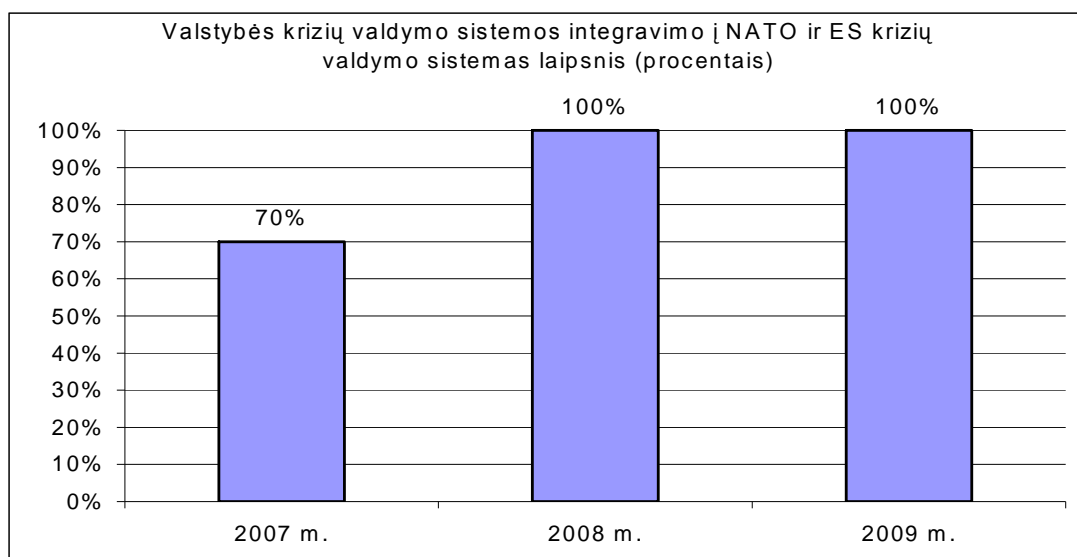
2. Padėti valstybės ir savivaldybių institucijoms pasirengti krizių prevencijai, šalinti padarinius, stiprinti bendradarbiavimą tarp Lietuvos kariuomenės ir visuomenės, skatinti Lietuvos mokslininkų bendradarbiavimą su NATO, ES ir KAS struktūromis gynybos tyrimų ir technologijų srityje ir įgyvendinti krašto apsaugos strateginį valdymą.

Efekto kriterijai:

2.1. Krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) strateginis valdymas užtikrina racionalų valstybės skiriamų lėšų gynybos reikmėms panaudojimą.

2.2. Valstybės krizių valdymo sistemos integravimo į NATO ir ES krizių valdymo sistemas laipsnis (procentais).

⁴ Prie Sausumos pajėgumų, remiantis NATO apibrėžimu, priskiriami visi sausumos vienetai, galintys vykdyti kovines, kovinės paramos ir kovinio aprūpinimo užduotis sausumoje. Tai – MPB „Geležinis Vilkas“, Inžinerijos batalionas, Specialiųjų operacijų junginys, Tiesioginės paramos logistikos batalionas, Bendrosios paramos logistikos batalionas, Karo medicinos tarnyba, Štabo batalionas, Mokymo ir doktrinų valdyba, Karo policija.

4 pav.

Vienas iš pagrindinių KAS uždavinių – yra sukurti kariuomenės logistikos sistemą, kad būtų galima tinkamai planuoti ir užtikrinti logistinę paramą Lietuvos kariuomenės daliniams ir sąjungininkių pajėgoms, planuoti ir vykdyti Lietuvos kariuomenės vienetų perdislokavimą ir logistinę paramą tarptautinėse operacijose. Bus vykdomi prioritetingi ilgalaikiai ginkluotės ir karinės technikos įsigijimo projektai, tarp jų ir transporto priemonių įsigijimas. Be to bus tobulinama kariuomenės logistikos sistema, suderinta su NATO logistikos sistema, užtikrinanti paramą karinėms pajėgoms taikos ir karo metu. Bus plėtojamas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos batalionas, teikiantis bendrąją logistinę paramą kariniams vienetams Lietuvoje ir vienetams, dislokuotiems už Lietuvos ribų, taip pat kuriami specializuoti logistikos vienetai tarptautinėms operacijoms. Bus išlaikyta nustatyta Vandens valymo vieneto parengtis. Pasirengta suformuoti Vidutinių sunkvežimių kuopą (esant techniniams panaudojimo apribojimams). Bus užtikrintas:

- 1) Lietuvos kariuomenės atsargų kaupimas;
- 2) KAS institucijų aprūpinimas analogine kartografinė medžiaga ir skaitmenine geografinė informacija;
- 3) technikos, ginkluotės, įrangos, degalų įsigijimas ir skirstymas kariniams vienetams, taip pat priežiūra, taip pat aprangos ir ekipuotės standartizavimas;
- 4) karinio transporto Lietuvoje lydėjimas ir saugojimas, karinių vienetų, krovinių transportavimo organizavimas, karinių vienetų judėjimo kontrolė.

Taip pat bus atnaujintas priimančios šalies galimybių katalogas (angl. HNSCC). Bus vykdoma karių sveikatos priežiūra ir teikiama medicininė parama operacijų Lietuvoje ir už Lietuvos ribų metu. Bus kuriama kariuomenės medicininio aptarnavimo I lygio ir iš dalies II lygio sistema. Bus plėtojama infrastruktūra reikiamoms karių tarnybos sąlygoms užtikrinti ir nustatytoms užduotims

įgyvendinti, t.y. bus rekonstruojami ir/arba statomi nauji infrastruktūros objektai. Logistikos pajėgos bus aprūpinamos efektyvia, suderinama su NATO ginkluote ir karine technika, taip pat bus modernizuojama ir išlaikoma turima ginkluotė ir karinė technika. Logistikos pajėgos bus rengiamos kolektyviniams veiksams ir juose dalyvaus, t.y. bus:

- 1) pasiekta nustatyta parengties būklė;
- 2) įvykdyti planuoti mokymai ir pratybos, dalyvauta planuotuose tarptautiniuose mokymuose ir pratybose, taip pat NATO, ES ir kitų organizacijų operacijose, taip pat galimose *ad hoc* koalicijose;
- 3) užtikrinta Provincijos atkūrimo grupės stovyklos (Afganistanas) logistinė parama ir išlaikymas.

3. KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS FINANSAVIMAS

3.1. Valstybės asignavimai krašto apsaugos sistemai

Išlaidas krašto apsaugai sudaro Krašto apsaugos ministerijos (KAM) biudžetas (be Civilinės saugos funkcijos išlaidų) ir išlaidos, skirtos finansuoti kitų institucijų vykdomiems projektams, susijusiems su krašto apsauga. Pagal NATO kriterijus išlaidos civilinės saugos funkcijoms vykdyti nepriskiriamos gynybos išlaidoms.

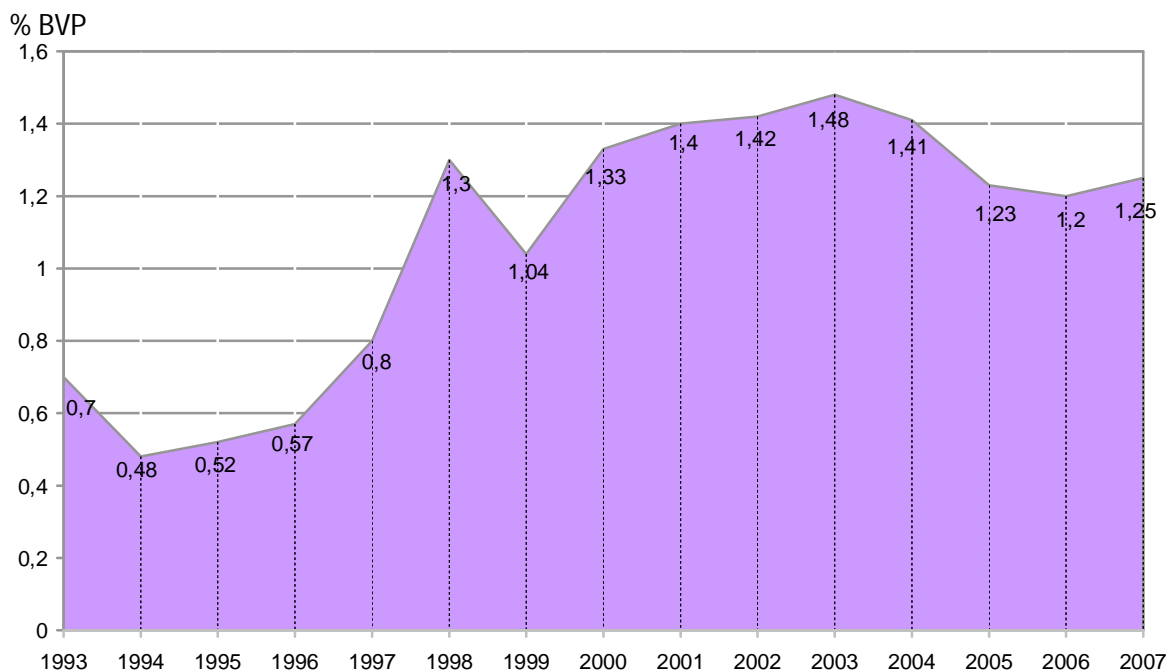
Valstybės lėšų, skiriamų krašto saugumui stiprinti dydis priklauso nuo daugelio politinių, karinių ir ekonominių veiksnių. Pasaulinė praktika rodo, kad skiriant apie 2 proc. BVP galima užtikrinti efektyvią valstybės gynybą.

Vadovaujantis 2004 m. atnaujintu Lietuvos parlamentinių partijų susitarimu dėl 2005–2008 metų gynybos politikos siekiant Lietuvos saugumo, krašto apsaugai turėtų būti skirta ne mažiau kaip 2 proc. bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP), kad galima būtų suformuoti ir išlaikyti numatytos struktūros pajėgas ir vykdyti įsipareigojimus NATO. Pagal NATO valstybių gynybos išlaidų apibrėžimą gynybos išlaidoms gali būti priskiriami tik asignavimai KAM ir karo prievolei ir mobilizacijai administruoti savivaldybėse.

KAM siekis – išlaikyti ilgalaikį politinį susitarimą dėl 2 proc. BVP skyrimo gynybos išlaidoms ir kasmet po 0,05 procentinio punkto nuo BVP didinti gynybos biudžetą.

Patvirtinti asignavimai KAM Lietuvos kariuomenei toliau modernizuoti ir prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti sudaro 1115,5 mln. Lt, arba 1,25 proc. BVP (BVP – 89 555 mln. Lt).

KAM finansavimas 1993–2007 m.

5 pav.

KAS išteklių valdymo sistema

KAS išteklių valdymo priemonė yra planavimo, programų ir biudžeto sudarymo sistema (toliau – PPBS), veikianti sąnaudų efektyvumo principu ir padedanti turimais ištekliais pasiekti laukiamą rezultatą. Į kiekvieno KAS vieneto tikslus, užduotis ir funkcijas orientuota sistema užtikrina visų dalyvių atsakomybę už aiškiai suformuluotus uždavinius, jiems panaudotas lėšas ir rezultatą. PPBS suderinta su LR Vyriausybės strateginio planavimo sistema ir atitinka pagrindinius NATO pajėgų planavimo proceso reikalavimus.

Šis išteklių valdymo mechanizmas apima visą uždavinių apibrėžimo, sąnaudų nustatymo ir rezultatų vertinimo procesą ir leidžia susieti veiklos planus, orientuotus į konkrečius rezultatus, su lėšų poreikiu. Skiriami keturi pagrindiniai PPBS ciklo etapai:

1. KAS planavimo nuostatų formulavimo.
2. KAS veiklos planavimo.
3. KAM programų ir biudžeto tvirtinimo.
4. KAM programų ir biudžeto vykdymo ir vertinimo.

PPBS hierarchija nustato atitinkamo lygmens pareigūnų funkcijas išteklių valdyme. Pirmojo lygmens išteklių valdymo mechanizmo dalyviai yra KAS vienetai (vadai, veiklos planuotojai ir vyriausieji specialistai biudžetui), kurie rengia nustatytų užduočių įgyvendinimo planus ir numato

lėšų poreikį. Už programų parengimą ir įgyvendinimą atsakingi programų koordinatoriai (antrasis lygmuo), kurie iš jų programose dalyvaujančių vienetų pasiūlymų formuoja programas, koordinuoja jų įgyvendinimą ir atsiskaito už rezultatus. Sprendimų priėmimo lygmeniu veikia Gynybos resursų taryba, o jos patariamoji institucija yra Gynybos resursų grupė.

PPBS sėkmingai funkcionuoja, įdiegti pagrindiniai elementai: nustatytas metinis PPBS ciklas, hierarchija ir dalyviai, planavimo dokumentų hierarchija ir seka, programų struktūra. Tačiau atsižvelgiant į besikeičiančią situaciją ir kylančias problemas, PPBS bus toliau tobulinama.

3.2. Krašto apsaugos sistemos vykdomų programų vykdymo analizė

2 lentelė

Krašto apsaugos sistemos vykdomų programų finansinis planas (2007 metai)

Programų pavadinimai	Lėšos, tūkst. litų			Etatai
	Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimai		kitos lėšos	
	iš viso	iš jų ES lėšos		
ASIGNAVIMŲ VALDYTOJAS KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA				
1. Sausumos pajėgos	300713	-	-	-
2. Karinės oro pajėgos	174651	-	-	-
3. Karinės jūrų pajėgos	84041	-	-	-
4. Logistikos pajėgos	175925	-	-	-
5. Karinės mokymo pajėgos	100689	-	-	-
6. Specialiųjų operacijų pajėgos	32244	-	-	-
7. Centralizuotos tarnybos	106684	-	-	-
8. Krašto apsaugos politikos formavimas ir jos įgyvendinimo organizavimas	86761	-	-	-
9. Specialioji dalyvavimo tarptautinėse operacijose ir priimančiosios šalies paramos teikimo programa	53050	-	-	-
10. Specialioji paslaugų teikimo programa	754	-	-	-
Iš viso asignavimų KAM programoms	1115512	-	-	12701
Kita svarbi informacija	-	-	-	-

KAM biudžetas rengiamas programų pagrindu. Įgyvendinama 10 programų.

2007 metų programų struktūros pokytis, palyginus su 2006 metais, yra tas, kad įgyvendinant Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo nuostatas suformuota specialioji paslaugų teikimo programa.

Pirmųjų penkių programų („Sausumos pajėgos“, „Specialiųjų operacijų pajėgos“, „Karinės oro pajėgos“, „Karinės jūrų pajėgos“, „Logistikos pajėgos“) uždaviniai tiesiogiai susiję su atskirų kariuomenės pajėgų rūšių gynybiniais pajėgumais. Šios programos vykdomos įgyvendinant penkis pagrindinius gynybinio pajėgumo stiprinimo uždavinius:

1. Formuoti nustatytos struktūros pajėgas ir rengti personalą.
2. Įsigyti, modernizuoti, eksploatuoti ir suderinti su NATO standartais ginkluotę, karinę techniką.
3. Rengtis kolektyviniams veiksams (koordinuoti jungtinių pajėgų veiksmus kovinėse operacijose).
4. Rengtis perdislokuoti ir išsiskleisti (perdislokuoti kovinius vienetus kovinėms užduotims vykdyti per nustatytą laiką).
5. Užtikrinti išsilaikymą (kovinių vienetų galimybė autonomiškai patenkinti savo logistinius poreikius nustatytą laiką).

3.3. Lietuvos kariuomenės logistikos sistemos planavimo ir kūrimo principai

Logistinio aprūpinimo ir logistikos pajėgų organizacija ir pajėgumas priklauso nuo kariuomenės užduoties bei ribotų priemonių ir išteklių. Taip pat yra atsižvelgiama į NATO logistikos principus. Logistiką sudaro šios funkcijos:

- vadovavimas ir valdymas;
- materialinių priemonių vadyba;
- judėjimas ir transportas;
- medicininis aprūpinimas.

Vadovavimas ir valdymas yra priemonė, skirta planuoti, derinti tarpusavyje ir valdyti logistikos užduotis.

Materialinių priemonių vadyba yra skirstoma į *aprūpinimą* ir *remontą*.

Aprūpinimas apima visas materialines priemones ir medžiagas, skirtas apginkluoti, paremti ir palaikyti pajėgų kovingumą.

Aprūpinimas skirstomas į penkias pagrindines klases:

1 klasė: maistas ir vanduo (šviežias maistas, sausi daaviniai);

2 klasė: dalinio organizacinės struktūros ir įrangos lentelėje (tabelyje) nurodyta įranga (pvz.: apranga, ginkluotė, technika, atsarginės dalys, įrankiai ir t.t.);

3 klasė: visų tipų kuras ir spec. skysčiai (benzinas, žibalas, dyz. kuras, alyvos, tepalai, bei įvairūs priedai);

4 klasė: netabelinės medžiagos ir priemonės (papildomos, 2-oje klasėje nenurodytos, medžiagos ir priemonės), paprastai - tai speciali inžinierinė įranga ir technika;

5 klasė: visų tipų šaudmenys, sprogmenys ir cheminės priemonės.

Remontas – tai visi veiksmai ir priemonės, siekiant išlaikyti arba atstatyti tinkamą įrangos stovį per trumpiausią įmanomą laiką. Jis apima apžiūrą, bandymą, aptarnavimą, paskirstymą pagal tinkamumą, remontą, atstatymą bei reklamaciją.

Remonto sistemą sudaro:

- Kasdieninė techninė apžiūra, remontas dalinyje (smulkus ir einamasis remontas remonto dalinių pajėgomis);
- Planinis remontas (vidutinis remontas remonto dalinių pajėgomis);
- Remontas bazėse (aptarnavimas) (kapitalinis remontas remonto dalinių pajėgomis);
- Remontas pagal kontraktą (techninio aptarnavimo civiliniame sektoriuje).

Transportavimas yra pajėgų, medžiagų, įrangos ir atsargų gabenimas, naudojant tam būtina įrangą. Visa apimantis logistinės paramos gabenimas yra viena iš pagrindinių logistikos funkcijų. Be jo neįmanoma perkelti pajėgų, medžiagų ir atsargų į reikiamą vietą nustatytu laiku.

Judėjimas yra daugiau nei gabenimas, gabenimas yra judėjimo dalis. Judėjimas apima visas gabenimo sistemas: sausumos, upių, oro transportu. Judėjimas reguliuoja gabenimą įvairiomis sistemomis įsakymais:

- judėjimo vadovybė;
- judėjimo kontrolės tarnyba;
- judėjimo kontrolės sistema;
- judėjimo ir eismo valdymo postai;
- judėjimo grafikai;
- judėjimo įsakymai;
- judėjimo paraiškos.

Medicininis aprūpinimas NATO sistemoje yra apibrėžiamas kaip dalis logistikos funkcijų. Tai reiškia, kad pagrindiniai logistikos tikslai, kaip nurodyta NATO Karinio komiteto dokumente, daugeliu atvejų pritaikomi medicinos funkcijoms. Jo tikslas – apsaugoti ir atstatyti dalinio kovinį pajėgumą personalo atžvilgiu.

Logistikos sistema privalo užtikrinti deramą paramą visoms kariuomenės operacijoms taikos, stichinių nelaimių ir karo metu. Riboti ištekliai verčia koncentruoti logistikos pajėgas. Centralizuota logistikos sistema apima visas kariuomenės rūšis. Tam tikslui yra būtina sukurti logistikos struktūrą, kuri būtų pajėgi:

- tenkinti mokymo, treniravimo bei mūšio poreikius, atsižvelgiant į ribotus turimus išteklius;
- užtikrinti kariuomenės kovinės parengties lygį, atsižvelgiant į nacionalinės gynybos tikslus ir planus;
- užtikrinti reikiamą paramą visiems daliniams bet kurioje mūšio rūšyje nustatytą laiką.

3.4. Viešųjų pirkimų organizavimas krašto apsaugos sistemoje

Viešieji pirkimai krašto apsaugos sistemoje atliekami vadovaujantis Įsigijimų organizavimo krašto apsaugos sistemoje tvarka, patvirtinta krašto apsaugos ministro 2007-07-30 įsakymu Nr. V-768. Vadovaujantis šia tvarka, pirkimai vykdomi centralizuotai arba decentralizuotai. Centralizuotai perkamos prekės ir paslaugos nurodytos tvarkos aprašo priede pateiktame sąraše. Šis sąrašas kiekvienais metais peržiūrimas ir prireikus gali būti pakeistas. Į sąrašą neįrašytos prekės ir paslaugos paprastai perkamos decentralizuotai. Į sąrašą įrašytos prekės ir paslaugos gali būti perkamos decentralizuotai šiais atvejais:

1) Lietuvos kariuomenės daliniams, junginiams ar kitiems kariniams vienetams, dalyvaujantiems tarptautinėse operacijose, tarptautinėse karinėse pratybose užsienyje, taip pat esantiems užsienyje kitais tikslais, skirtas ir užsienyje įsigyjamas prekes, paslaugas ar darbus;

2) Lietuvos kariams vykstant į tarptautines operacijas, karines pratybas ar vykdant karines užduotis, kurios iš anksto nebuvo planuojamos, taip pat iškilus nenumatytoms epidemijoms, įvykus ekologinėms katastrofoms, kitiems įvykiams, kurių metu nukentėjo kariai ir kurių nebuvo galima numatyti, arba kariui susirgus, kai jo gyvybei gresia pavojus, arba jis gali likti invalidas ir kitais ekstremaliais sveikatos būklei atvejais skubiai prireikus vaistų pramonės, medicininius chemijos gaminius bei farmacinius preparatus;

3) jeigu nutraukiamos centralizuoto pirkimo procedūros arba pirkimo sutartis. Šiuo pagrindu prekės, paslaugos ir darbai gali būti perkami decentralizuotai krašto apsaugos ministro įsakymu, kurį pasirašo ministro įgaliotas Ministerijos sekretorius įsigijimams ir infrastruktūrai;

4) prekes, paslaugas ir darbus galima pirkti decentralizuotai, Gynybos resursų grupei pritarus, Krašto apsaugos ministerijos valstybės sekretoriaus potvarkiu, kurį pasirašo ministro

įgaliotas Ministerijos sekretorius įsigijimams ir infrastruktūrai. Gynybos resursų grupės pritarimas nereikalingas, jeigu perkančioji organizacija yra Krašto apsaugos ministerija.

Centralizuotus pirkimus krašto apsaugos sistemoje turi teisę atlikti šios perkančiosios organizacijos:

1. Krašto apsaugos ministerija.
2. Lietuvos kariuomenė.
3. Ryšių ir informacinių sistemų tarnyba prie KAM.
4. Statybos ir remonto tarnyba prie KAM.
5. KAM Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba.

Decentralizuotus pirkimus gali atlikti visos į ūkio ministro įsakymu patvirtintą perkančiųjų sąrašą įrašytos krašto apsaugos sistemos perkančiosios organizacijos.

Įsigijimo proceso etapai:

1. Įsigijimų planavimas (poreikių detalizavimas ir reikalavimų nustatymas).
2. Pirkimo procedūros.
3. Sutarties vykdymas.

Įsigijimų planavimo etape detalizuojami poreikiai ir nustatomi įsigyjamos prekės, paslaugoms ar darbams keliami reikalavimai. Operaciniai reikalavimai surašomi operacinių reikalavimų dokumente, kuris tvirtinamas perkančiosios organizacijos nustatyta tvarka. Lietuvos kariuomenės vadas 2006 m. lapkričio 27 d. įsakymu Nr. V-1218 patvirtino operacinių reikalavimų dokumento formą, nustatė operacinių reikalavimų rengimo tvarką.

Kai perkamos standartinės prekės ar paslaugos arba darbai, operaciniai reikalavimai gali būti nerengiami.

Operacinių reikalavimų pagrindu nustatomi techniniai reikalavimai, kurie surašomi techninėje specifikacijoje. Jeigu operaciniai reikalavimai nebuvo rengti, techniniai reikalavimai nustatomi atsižvelgiant į perkančiosios organizacijos poreikius.

Techniniams reikalavimams ir techninėms specifikacijoms parengti sudaroma komisija arba paskiriamas atsakingas asmuo. Komisija arba paskirtas asmuo organizuoja techninių specifikacijų derinimą, tvirtinimą ir pateikimą pirkimo komisijai ar Įsigijimų departamentui. Techninė specifikacija rengiama vadovaujantis Įstatymu.

Centralizuotai perkamų prekių ar paslaugų techninės specifikacijos projektas skelbiamas Krašto apsaugos ministerijos interneto svetainėje. Pagal svetainės lankytojų pateiktus pasiūlymus patikslinta techninė specifikacija teikiama tvirtinti ne anksčiau kaip 5 darbo dienas nuo jos projekto paskelbimo internete. Šie reikalavimai netaikomi skubos atvejais, kai dėl ilgų techninės

specifikacijos tvirtinimo procedūrų taptų neįmanoma laikantis visų Įstatyme ar kituose teisės aktuose nustatytų terminų pirkimą atlikti reikiamu laiku.

Jeigu pirkimą vykdo krašto apsaugos ministro sudaryta pirkimo komisija, techninei specifikacijai turi pritarti atitinkami Gynybos štabo J skyriai, o ją tvirtina Ministerijos sekretorius įsigijimams ir infrastruktūrai.

Sprendimus dėl decentralizuotų pirkimų priima ir technines specifikacijas tvirtina perkančiosios organizacijos vadovas.

Techninė specifikacija – dokumentas, kuriame apibūdinamos perkamų prekių, paslaugų ar darbų savybės.

Labai svarbu, kad kiekviena perkama prekė ir paslauga būtų aprašyta aiškiai ir nedviprasmiškai, kad tiekėjai šiuos aprašymus suprastų nedviprasmiškai ir galėtų pateikti realius perkančiosios organizacijos poreikius atitinkančius pasiūlymus.

Techninė specifikacija turi būti nustatoma šiais būdais arba šių būdų deriniu:

- 1) nurodant standartą, techninį liudijimą ar bendrąsias technines specifikacijas;
- 2) apibūdinant norimą rezultatą arba nurodant pirkimo objekto funkcinius reikalavimus.

Apibūdinimas ir reikalavimai turi būti tikslūs ir aiškūs, kad tiekėjai galėtų parengti tinkamus pasiūlymus, o perkančioji organizacija įsigyti reikalingų prekių, paslaugų ar darbų;

- 3) šių būdų deriniu.

Techninėje specifikacijoje turi būti nurodomas arba Europos standartą perimantis Lietuvos standartas, arba Europos standartas, o jeigu nėra šių standartų – tarptautinis standartas ar kitas Nacionalinės standartizacijos institucijos patvirtintas normatyvinis dokumentas ir tai, kad tiekėjai gali remtis nurodytiems standartams lygiaverčiais kitais Europos Sąjungos valstybių nacionalinių standartizacijos institucijų patvirtintais normatyviniais dokumentais.

Apibūdinant pirkimo objektą, techninėje specifikacijoje negali būti nurodytas konkretus modelis ar šaltinis, konkretus procesas ar prekės ženklas, patentas, tipai, konkreti kilmė ar gamyba, dėl kurių tam tikroms įmonėms ar tam tikriems produktams būtų sudarytos palankesnės sąlygos arba jie būtų atmesti. Toks nurodymas yra leistinas išimties tvarka, kai pirkimo objekto yra neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti pirkimo objekto, tačiau šiuo atveju perkančioji organizacija privalo nurodyti, kad savo savybėmis lygiaverčiai objektai yra priimtini, įrašydama žodžius “arba lygiavertis”.

Vienas iš svarbiausių veiksnių pasirenkant pirkimo procedūras yra pirkimo vertė. Viešųjų pirkimų įstatymo 11 straipsnyje yra nustatytos pirkimo vertės ribos, kurias viršijus pirkimas laikomas tarptautiniu. Mažesnės vertės pirkimai laikomi supaprastintais. Supaprastintiems prekių ir

paslaugų, kurių vertė be pridėtinės vertės mokesčio yra mažesnė kaip 75 tūkst. Lt, ir darbų, kurių vertė mažesnė kaip 300 tūkst. Lt, pirkimams taikoma įprasta komercinė praktika.

Tarptautinio pirkimo vertės ribos be pridėtinės vertės mokesčio galiojančioje įstatymo redakcijoje nustatytos šios:

1) 535 883 Lt (154 000 EURŲ), kai krašto apsaugos sistemos perkančiosios organizacijos perka paslaugas (išskyrus nurodytas 2 punkte) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. 442 patvirtintame prekių sąrašė įrašytas prekes;

2) 821 223 Lt (236 000 EURŲ), kai krašto apsaugos sistemos perkančiosios organizacijos perka Įstatymo 2 priedėlio A paslaugų sąrašė nurodytas 5 kategorijos 7524, 7525 ir 7526 kodų telekomunikacijų paslaugas bei 8 kategorijos mokslinio tyrimo ir plėtros paslaugas ir prekes, neįrašytas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. 442 patvirtintą prekių sąrašą, bei šio įstatymo 2 priedėlio B paslaugas;

3) 20 610 618 Lt (5 923 000 EURŲ), kai perkami darbai.

Pirkimo vertės skaičiavimo tvarką reglamentuoja Įstatymo 9 straipsnis. Prekių, paslaugų ar darbų pirkimo vertė apskaičiuojama pagal Numatomo viešojo pirkimo vertės skaičiavimo metodiką, patvirtintą Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2006 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. 1S-7.

Rekomenduojama perkančiajai organizacijai paskirti asmenį, atsakingą už pirkimo verčių apskaičiavimą.

Perkančioji organizacija neturi teisės skaidyti pirkimo vertės į dalis, jeigu taip gali būti išvengta Įstatymo nustatytos pirkimų tvarkos. Perkančioji organizacija turi teisę skaidyti pirkimo vertę į dalis tik tuo atveju, jei visoms išskaidytoms pirkimo dalims bus taikomas pirkimo būdas (būdai), pasirinktas pagal Įstatymo reikalavimus visai pirkimo vertei.

Atsižvelgdama į pirkimo objekto savybes, pirkimo vertę ir rinkos apžvalgos duomenis, skubos atvejus ir kitas aplinkybes, perkančioji organizacija pasirenka pirkimo procedūras, tai yra nustato, kokios taisyklės (Įstatymas ar kuris nors Vyriausybės patvirtintas tvarkos aprašas) reglamentuoja konkretų pirkimą ir koks pirkimo būdas turėtų būti taikomas.

Viešųjų pirkimų būdai, jų pasirinkimo sąlygos ir vykdymo tvarka detalai aprašyti Įstatyme. Pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką procedūros Įstatyme nenustatytos. Kiekviena perkančioji organizacija pati nustato ir patvirtina šių pirkimų tvarką. Viešųjų pirkimų tarnyba yra parengusi Prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką taisyklių rengimo metodines rekomendacijas, kurias patvirtino Viešųjų pirkimų tarnybos direktorius 2006 m. rugsėjo 5 d. įsakymu Nr. 1S-45. Perkančiosios organizacijos – Krašto apsaugos ministerijos prekių, paslaugų ir darbų viešųjų supaprastintų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką taisyklės patvirtintos krašto apsaugos ministro 2004 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. V-502. Perkančiosios

organizacijos – Lietuvos kariuomenės analogiškos taisyklės patvirtintos Lietuvos kariuomenės vado 2004 m. gegužės 6 d. įsakymu Nr. V-467.

Perkančioji organizacija pirkimui (pirkimams) organizuoti ir atlikti privalo (pirkimams, atliekamiems taikant įprastą komercinę praktiką, – gali) sudaryti Viešojo pirkimo komisiją, nustatyti jai užduotis ir suteikti visus įgaliojimus toms užduotims vykdyti. Komisija dirba pagal perkančiosios organizacijos patvirtintą darbo reglamentą, yra jai atskaitinga ir vykdo tik raštiškas jos užduotis ir įpareigojimus. Už komisijos veiksmus atsako ją sudariusi organizacija.

Komisija pagal jai pateiktą informaciją parenka pirkimo būdą, rengia pirkimo dokumentus, pateikia juos tiekėjams, tikrina tiekėjų kvalifikaciją, vertina pasiūlymus ir nustato laimėjusį pasiūlymą pateikusį tiekėją.

Įstatyme numatyti keturi skirtingi pirkimo būdai tarptautiniams pirkimams: atviras konkursas, ribotas konkursas, konkurencinis dialogas ir derybos (skelbiamos ir neskelbiamos). Pirkimams, kurių vertė yra mažesnė už tarptautinių pirkimų vertės ribą, numatyti analogiški, tik šiek tiek supaprastinti pirkimo būdai (išskyrus konkurencinį dialogą, kurio nėra numatyta supaprastintų pirkimų būdų sąrašė), ir penktasis būdas – įprasta komercinė praktika.

1. Atviras konkursas (supaprastintas atviras konkursas) – pirkimo būdas, kai kiekvienas suinteresuotas tiekėjas gali pateikti pasiūlymą.

2. Ribotas konkursas (supaprastintas ribotas konkursas) – pirkimo būdas, kai paraiškas dalyvauti konkurse gali pateikti visi norintys konkurse dalyvauti tiekėjai, o pasiūlymus konkursui – tik perkančiosios organizacijos pakviesti tiekėjai.

3. Derybos (supaprastintos derybos) – pirkimo būdas, kai perkančioji organizacija konsultuojasi su pasirinktais tiekėjais ir su vienu ar keliais iš jų derasi dėl pirkimo sutarties sąlygų.

4. Konkurencinis dialogas – pirkimo būdas, kai kiekvienas tiekėjas gali pateikti paraišką dalyvauti pirkimo procedūrose ir perkančioji organizacija veda dialogą su atrinktais kandidatais, norėdama atrinkti vieną ar keletą tinkamų, jos reikalavimus atitinkančių alternatyvių sprendinių, kurių pagrindu pasirinktus kandidatus kviečia pateikti pasiūlymus.

5. Įprasta komercinė praktika – praktika, kai perkančioji organizacija, vadovaudamasi savo nustatytais pirkimo taisyklėmis ir Įstatyme nustatytais viešųjų pirkimų principais, perka prekes, paslaugas ar darbus iš mažiausią kainą pasiūliusio ar ekonomiškiausią pasiūlymą pateikusio tiekėjo.

Perkančioji organizacija visais atvejais gali atlikti pirkimą atviro ar riboto konkurso būdu, o vykdydama supaprastintą pirkimą – supaprastinto atviro konkurso ar supaprastinto riboto konkurso būdais. Kitus pirkimo būdus galima taikyti tik esant Įstatyme nustatytiems sąlygoms.

Pirkimo dokumentai – perkančiosios organizacijos skelbiami ar pateikiami tiekėjams dokumentai, apibūdinantys perkamą objektą ir pirkimo sąlygas: skelbimas, kvietimas, techninė

specifikacija, aprašomieji dokumentai, pirkimo sutarties projektas, kiti dokumentai ir dokumentų paaiškinimai (patikslinimai).

Pirkimo dokumentuose turi būti:

- 1) pasiūlymų rengimo reikalavimai;
- 2) tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai, tarp jų ir reikalavimai atskiriems bendrą paraišką ar pasiūlymą pateikiantiems tiekėjams;
- 3) tiekėjų kvalifikacijos vertinimo tvarka ir mažiausias pateikti pasiūlymus kviečiamų kandidatų skaičius, kai perkančioji organizacija Įstatymo nustatytais atvejais turi teisę apriboti pirkimo dalyvių skaičių;
- 4) tiekėjų kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų sąrašas;
- 5) reikalavimas pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatytos formos tiekėjo deklaraciją apie tai, kad jis nedavė ir neketina duoti perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojams (darbuotojams) ar kitų tiekėjų atstovams pinigų, dovanų, nesuteikė jokių paslaugų ar kitokio atlygio už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti pirkimus;
- 6) prekių, paslaugų ar darbų pavadinimas, kiekis (apimtis), su prekėmis teiktinų paslaugų pobūdis, prekių tiekimo, paslaugų teikimo ar darbų atlikimo terminai;
- 7) techninė specifikacija;
- 8) pasiūlymų vertinimo kriterijai ir sąlygos;
- 9) perkančiosios organizacijos siūlomos šalims pasirašyti pirkimo sutarties sąlygos, taip pat sutarties projektas, jeigu jis yra parengtas;
- 10) informacija, ar leidžiama pateikti alternatyvius pasiūlymus, šių pasiūlymų reikalavimai;
- 11) informacija, ar leidžiama pateikti pasiūlymus parduoti tik dalį prekių, darbų ar paslaugų, šios dalies (dalių) apibūdinimas;
- 12) informacija, kaip turi būti apskaičiuota ir išreikšta pasiūlymuose nurodoma pirkimo kaina. Į kainą turi būti įskaityti visi mokesčiai;
- 13) pasiūlymų galiojimo užtikrinimo, jei reikalaujama, ir pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo reikalavimai;
- 14) pasiūlymų pateikimo terminas, vieta ir būdas;
- 15) būdai, kuriais tiekėjai gali prašyti pirkimo dokumentų paaiškinimų, sužinoti, ar perkančioji organizacija ketina rengti dėl to susitikimą su tiekėjais, taip pat būdai, kuriais perkančioji organizacija savo iniciatyva gali paaiškinti (patikslinti) pirkimo dokumentus;
- 16) data, iki kada turi galioti pasiūlymas, arba laikotarpis, kurį turi galioti pasiūlymas;
- 17) vokų su pasiūlymais atplėšimo vieta, data, valanda ir minutė;
- 18) vokų su pasiūlymais atplėšimo ir pasiūlymų nagrinėjimo procedūros;

- 19) informacija, kad pasiūlymai bus vertinami litais. Jeigu pasiūlymuose kainos nurodytos užsienio valiuta, jos bus perskaičiuojamos litais pagal Lietuvos banko nustatytą ir paskelbtą lito ir užsienio valiutos santykį paskutinę pasiūlymų pateikimo termino dieną;
- 20) perkančiosios organizacijos valstybės tarnautojų ar darbuotojų arba Komisijos narių (vieno ar kelių), kurie įgalioti palaikyti tiesioginį ryšį su tiekėjais ir gauti iš jų (ne tarpininkų) pranešimus, susijusius su pirkimų procedūromis, vardai, pavardės, adresai, telefonų ir faksų numeriai;
- 21) kiti Viešųjų pirkimų tarnybos pagal Įstatymą ir kitus viešuosius pirkimus reglamentuojančius teisės aktus nustatyti reikalavimai;
- 22) nuorodos į išankstinį numatomo pirkimo paskelbimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, kituose leidiniuose bei internete, jeigu apie pirkimą buvo skelbta iš anksto.

Perkančioji organizacija gali nustatyti specialias sutarties atlikimo sąlygas, siejamas su socialinės ir aplinkos apsaugos reikalavimais, jei jos atitinka EB teisės aktus.

Perkančioji organizacija privalo išsiaiškinti, ar tiekėjas yra kompetentingas, patikimas ir pajėgus įvykdyti pirkimo sąlygas, todėl ji turi teisę pirkimo dokumentuose nustatyti minimalius kandidatų ar dalyvių kvalifikacijos (teisės verstis atitinkama veikla, finansinio, ekonominio ir techninio pajėgumo) reikalavimus ir pareikalauti, kad kandidatai ar dalyviai pateiktų pirkimo dokumentuose nurodytą informaciją ir kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus.

Kvalifikacijos reikalavimai turi būti pagrįsti ir proporcingi pirkimo objektui.

Perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose nurodo, kokiais kriterijais ji vadovausis vertindama tiekėjų pasiūlymus. Įstatyme nustatyti šie vertinimo kriterijai:

- 1) ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo, kai pirkimo sutartį sudaro su dalyviu, pateikusiu perkančiajai organizacijai naudingiausią pasiūlymą, išrinktą pagal jos nustatytus kriterijus, susijusius su pirkimo objektu, – paprastai kokybės, kainos, techninių privalumų, estetinių ir funkcinių charakteristikų, aplinkosaugos charakteristikų, eksploatavimo išlaidų, efektyvumo, garantinio aptarnavimo ir techninės pagalbos, pristatymo datos, pristatymo laiko arba užbaigimo laiko, arba
- 2) mažiausios kainos.

Perkančioji organizacija pasiūlymus vertina vadovaudamasi Viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijomis, patvirtintomis Viešųjų pirkimų tarnybos prie LRV direktoriaus 2006 m. spalio 12 d. įsakymu Nr. 1S-53 (Žin., 2006, Nr. 113-4329).

Pirkimo dokumentuose turi būti pateikta informacija, kaip apskaičiuojama ir išreiškiama pasiūlymuose nurodoma kaina. Kainodara nustatoma vadovaujantis Viešųjų pirkimų tarnybos

direktoriaus 2006 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. 1S-10 „Dėl Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2003 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. 1S-21 „Dėl viešojo pirkimo–pardavimo sutarčių kainodaros nustatymo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2006, Nr. 16-576).

Perkančioji organizacija sudaryti pirkimo sutartį siūlo tam dalyviui, kurio pasiūlymas pripažintas laimėjusiu, o tuo atveju, kai dalyvauti derybose buvo pakviestas tik vienas tiekėjas – šiam tiekėjui, jeigu jis atitinka perkančiosios organizacijos keliamus kvalifikacijos reikalavimus, o jo pasiūlymas atitinka perkančiosios organizacijos keliamus reikalavimus. Tiekėjas sudaryti sutartį kviečiamas raštu pranešant, kad jo pasiūlymas pripažintas laimėjusiu, o derybų su vienu tiekėju atveju, – kad jo pasiūlymas atitinka nustatytus reikalavimus, ir nurodomas laikas, iki kada reikia atvykti sudaryti pirkimo sutarties.

Jeigu tiekėjas, kuriam buvo pasiūlyta sudaryti pirkimo sutartį, raštu atsisako ją sudaryti arba nepateikia pirkimo dokumentuose nustatyto pirkimo sutarties įvykdymo užtikrinimo, arba jei tiekėjo pateikta Įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodyta deklaracija yra melaginga, arba iki perkančiosios organizacijos nurodyto laiko neatvyksta sudaryti pirkimo sutarties, arba atsisako sudaryti pirkimo sutartį pirkimo dokumentuose nustatytais sąlygomis, arba ūkio subjektų grupė neįsteigia juridinio asmens, laikoma, kad jis atsisakė sudaryti pirkimo sutartį. Tuo atveju perkančioji organizacija siūlo sudaryti pirkimo sutartį tiekėjui, kurio pasiūlymas pagal patvirtintą pasiūlymų eilę yra pirmas po tiekėjo, atsisakiusio sudaryti pirkimo sutartį.

Sudarant pirkimo sutartį negali būti keičiama laimėjusio tiekėjo pasiūlymo kaina ir pirkimo dokumentuose bei pasiūlyme nustatytos pirkimo sąlygos.

Pirkimo sutartis paprastai sudaroma raštu. Žodine forma gali būti sudarytos iki 10 000 Lt vertės pirkimo sutartys.

Pirkimo sutartyje turi būti nustatyta:

- 1) sutarties šalių teisės ir pareigos;
- 2) perkamos prekės, paslaugos ar darbai, jeigu įmanoma, – tikslūs jų kiekiai;
- 3) kaina arba kainodaros taisyklės, nustatytos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtintą metodiką;
- 4) atsiskaitymų ir mokėjimo tvarka;
- 5) prievolių įvykdymo terminai;
- 6) prievolių įvykdymo užtikrinimas;
- 7) ginčų sprendimo tvarka;
- 8) sutarties nutraukimo tvarka;
- 9) sutarties galiojimas;

10) jeigu sudaroma preliminarioji sutartis, – jai būdingos nuostatos;

11) nuostata, kad pirkimo sutarties sąlygos sutarties galiojimo laikotarpiu negali būti keičiamos.

Pirkimo sutarties, sudaromos ilgiau kaip 3 metams, terminą ir kriterijus, kuriais remiantis gali būti sudaryta tokia sutartis, tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Sutartis negali būti sudaroma, kol nesibaigė pretenzijų ir ieškinio pateikimo terminai.

Perkančioji organizacija privalo paskelbti apie sudarytą pirkimo sutartį. Tarptautinių pirkimų atveju apie pirkimo sutarties sudarymą skelbiama Europos bendrijų oficialių leidinių tarnybos specialiaame leidinyje, „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje. Supaprastintų pirkimų atveju skelbiama „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ ir Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje. Skelbimas turi būti išsiųstas kaip galima greičiau, ne vėliau kaip per 48 dienas po pirkimo sutarties sudarymo.

Informaciją, kuri turi būti skelbimuose, ir skelbimų standartines formas bei skelbimų reikalavimus nustato 2005 m. rugsėjo 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1564/2005.

Visos krašto apsaugos sistemos perkančios organizacijos, vykdančios tiek centralizuotus, tiek decentralizuotus pirkimus privalo teikti IT informaciją apie perkamas prekes, paslaugas ir darbus pagal IT patvirtintą tvarką ir formas. IT vykdo visų pirkimų krašto apsaugos sistemoje apskaitą.

Kariniuose vienetuose visų apimčių pirkimams vykdyti yra paskirtos komisijos, tačiau ne visos jų turi patvirtintus darbo reglamentus arba nuostatus. Daugelyje karinių vienetų nereglamentuota mažos vertės pirkimų vykdymo ir organizavimo tvarka.

Dažnai pasitaiko, kad pirkimo procese dalyvauja vieni ir tie patys darbuotojai (tai prieštarauja Krašto apsaugos ministro įsakymu patvirtintai „Kovos su korupcija Krašto apsaugos sistemoje programos“ nuostatams). Vykdamas pirkimus atviro konkurso būdu, pirkimo dokumentai būna parengti nekvalifikuotai: nenurodytas terminas prieš kiek dienų Pirkėjas pateikia Tiekėjui prekių pateikimo paraiškas; nenurodyti prekių tiekimo terminai; nenustatyta, kokius dokumentus tiekėjas privalo pristatyti komisijai, kurie įrodytų, jog tiekėjas neįtrauktas į bankrutuojančių ar nemokių įmonių sąrašą; nenustatyta, koku būdu tiekėjas turi užtikrinti pirkimo sutarties (į)vykdymą.

Kariniai vienetai planuodami pirkimus ir rengdami pirkimo dokumentus painioja pirkimo būdo sąvokas – kainų apklausą su įprasta komercine praktika (skirtingi pirkimo būdai – pirmąjį reglamentuoja VPI, o antrąjį LRV nutarimas). Pirkimų komisijos kvietime dalyvauti pirkimo procedūrose nurodyta, kad pirkimas vykdomas kainų apklausos būdu, kai faktiškai pirkimas vykdytas įprastos komercinės praktikos būdu.

Vykdamas mažos vertės pirkimus įprastos komercinės praktikos būdu, pirkimo dokumentuose nenurodoma, kokiais kriterijais vadovaujantis komisija nustatys naudingiausią tiekėjo pasiūlymą.

Be to vykdamas pirkimus tiek atviro konkurso, tiek įprastos komercinės praktikos būdu, ne visuose paslaugų ir prekių pirkimo dokumentuose nurodoma informacija, kokie kriterijai bus taikomi vertinant tiekėjų kvalifikaciją.

4. LIETUVOS KARIUOMENĖS TRANSPORTO ŪKIO ANALIZĖ

4.1. Autotransporto sistemos organizavimas

Pagrindinė KA sistemos auto tarnybų užduotis taikos ir karo metu - junginio, dalinio ar padalinio techninio aprūpinimo organizavimas ir vykdymas. Į techninį aprūpinimą įeina kompleksas priemonių, padedančių aprūpinti junginius, dalinius ar padalinius autotechnika bei techniniu turtu ir palaikyti autotechnikos nuolatinę kovinę parengtį.

Automobilinė technika KA sistemoje yra skirstoma į:

- automobilius (bendros paskirties, ratiniai vilkikai, daugiaašės ratinės spec. važiuoklės ir daugiaašiai ratiniai spec.vilkikai; ratinės karinės važiuoklės, skirtos montuoti ginkluotę, valdymo priemonės ir spec.techniką; mobilios remonto dirbtuvės ir kitos techninės priemonės, sumontuotos ant ratinių važiuoklių);

- vikšrinius automobilius (vikšriniai vilkikai, transporteriai vilkikai ir transporteriai, karinės vikšrinių transporterių vilkikų ir transporterių važiuoklės, skirtos montuoti ginkluotę, valdymo priemonės ir spec.techniką; mobilios remonto dirbtuvės ir kitos techninės priemonės, sumontuotos ant vikšrinių važiuoklių);

- traktorius (naudojami kaip vilkiai ir pagalbiniai darbai);

- priekabas ir puspriekabas.

Autotechniniam turtui priklauso: automobilių bei spec.technikos agregatai, atsarginės dalys, elektriniai įrengimai, automobilių padangos ir gaminiai iš gumos, skirti remontuoti autotechniką, įrengimai, prietaisai, instrumentai, skirti automobilių ir spec.technikos remontui ir techninei priežiūrai, karinis mokomasis turtas, skirtas rengti techninius (autotechninius) specialistus (automobiliai – eksponatai, skirti praktiniams darbams, treniruokliai, maketai, standai, literatūra ir t.t.).

Automobilio ar spec.technikos kovinę parengtį nusako jos techninė būklė, patikimumas, ekipažo (vairuotojo) pasirengimas, atsarginių dalių, įrankių, instrumentų, šviesos maskavimo prietaisų, degalų ir kt. eksploatacinių medžiagų, kurios būtinos vykdamas kovines užduotis, sukomplektavimas.

KA sistemoje kovinių automobilių ar spec. technikos kovinė parengtis pasiekama:

- griežtai laikantis eksploatacijos taisyklių ir reikalavimų, nustatytų normatyviniais techniniais aktais;
- laiku, kokybiškai prižiūrint ir remontuojant automobilius ar spec. techniką;
- laiku ir gerai aprūpinant junginius, dalinius, padalinius autotechniniu turtu ir racionaliai jį naudojant;
- atliekant automobilių techninę priežiūrą, remontą bei saugojimą, palaikant mobilių remonto dirbtuvių nuolatinę kovinę parengtį;
- parengiant aukšto techninio lygio vairuotojus.

Kiekvienas KAS automobilis ar spec. technika yra priskirta vairuotojui. Vairuoti automobilį leidžiama vairuotojui, išmanančiam priskirto automobilio įrangą bei Kelių eismo taisykles, turinčiam pakankamus vairavimo bei techninės priežiūros įgūdžius ir vairuotojo pažymėjimą.

KAS automobiliai pagal tipus skirstomi į lengvuosius (lengvuosius-visureigius), krovininius ir specialiuosius.

Lengvieji (lengvieji-visureigiai) automobiliai skirti tarnybiniam naudojimui, pervežti karius ir transportuoti smulkius krovinius.

Krovininiai automobiliai - tai automobiliai su krovininėmis platformomis, savivarčiai ir priekabų vilkikai, skirti pervežti karius, ginkluotę (spec.įrangą), materialines vertybes arba vilkti techniką.

Specialieji automobiliai su sumontuota ant jų ginkluote (spec.įranga) arba pritaikyti pervežti specifiniams kroviniams, turintys atitinkamus kėbulų tipus, taip pat sanitariniai ir keleiviniai automobiliai.

Technika taikos metu skirstoma į šias eksploatacijos grupes:

- kovos;
- kovos-mokomąją;
- rikiuotės;
- transportinę;
- mokomąją.

Kovos eksploatacijos grupei priklauso technika su sumontuota ant jų ginkluote, radiolokacine, valdymo, ryšių bei kita kovos technika (įranga); automobiliai priklausantys ginkluotės ir ugnies valdymo kompleksams ir skirtos kovinio parengimo užduotims vykdyti.

Kovos – mokomajai eksploatacijos grupei priklauso kovos grupės technika, skirta kovinio parengimo užduotims vykdyti, taip pat karių praktiniams įgūdžiams įgyti ir gilinti.

Rikiuotės eksploatacijos grupei priklauso technika, skirta transportuoti žmones, ginkluotę, šaudmenis, sprogmenis, karinį techninį turtą, kitas materialines vertybes, techninei priežiūrai,

evakuoti ginkluotę ir techniką, taip pat automobiliai su inžinerine ar kita spec. įranga, kuri nenaudojama kasdieniams ūkiniams, kultūriniais, medicininiams ir kitokiems poreikiams.

Transportinei eksploatacijos grupei priklauso technika, skirta kasdieniams ūkiniams, kultūriniais, medicininiams ir kitokiems poreikiams.

Mokomajai eksploatacijos grupei priklauso automobiliai, skirti karių praktiniams įgūdžiams įgyti ir gilinti.

Automobiliai į eksploatacijos grupes skirstomi dalinio vado įsakymu. Į kovos ir rikiuotės grupes skiriami nauji ir geriausi automobiliai, techniškai tvarkingi ir turintys didžiausią tarp remontinį resursą. Automobilio techninę būklę nurodo jos komplektavimas, tvarkingumas ir patikimumas.

Technika taikos metu skirstoma į kategorijas:

1. Automobiliai ir spec. technika į penkias:

- pirmajai kategorijai priklauso: nauja, techniškai tvarkinga automobilinė ir spec. technika ant ratinės ir vikšrinės bazės, kurios rida (išdirbis) atitinkamai iki 3000 km (100 moto val.) ir 1500 km (100 moto val.) arba kurios saugojimo laikotarpis – iki 5 metų; nauji techniškai tvarkingi ir nenaudoti prikabinamieji ir pakabinamieji mechanizmai, kurių eksploatacijos laikotarpis – iki 5 metų; naujos, techniškai tvarkingos elektrostotys ir elektroagregatai, kurių išdirbis – iki 50 moto val., arba eksploatacijos laikotarpis – iki 5 metų;

- antrajai kategorijai priklauso: techniškai tvarkinga automobilinė ir spec. technika ant ratinės ir vikšrinės bazės, kurios rida (išdirbis) atitinkamai daugiau kaip – 3000 km (100 moto val.) ir 1500 km (100 moto val.), taip pat kuriai buvo atliktas vidutinis ar kapitalinis remontas, techniškai tvarkingi prikabinamieji ir pakabinamieji mechanizmai, naudojami arba naudoti, kurių eksploatacijos laikotarpis daugiau kaip – 5 metai, taip pat kuriems atliktas kapitalinis remontas; techniškai tvarkingos elektrostotys ir elektroagregatai, kurių išdirbis daugiau kaip 50 moto val. Arba eksploatacijos laikotarpis daugiau kaip 5 metai, taip pat kuriems atliktas kapitalinis remontas;

- trečiajai kategorijai priklauso: automobilinė ir spec. technika ant ratinės ir vikšrinės bazės, reikalaujanti vidutinio remonto;

- ketvirtajai kategorijai priklauso: visa automobilinė ir spec. technika, reikalaujanti kapitalinio remonto;

- penktajai kategorijai priklauso: visa netinkama naudoti automobilinė ir spec. technika (kurios remontas neįmanomas arba netikslingas), kurią reikia nurašyti.

2. Inžinerinė įranga į tris:

- pirmajai kategorijai priklauso: nauja, nenaudota įranga, saugota ne ilgiau kaip 50% leistino laikotarpio;

- antrajai kategorijai priklauso: tinkama naudoti įranga, buvusi naudota ir naudojama, nauja įranga saugota ilgiau kaip 50% leistino laikotarpio, taip pat įranga, reikalaujanti nedidelio remonto;

- penktajai kategorijai priklauso: netinkama naudoti įranga, kurią reikėtų nurašyti (trečioji ir ketvirtoji kategorija inžinerinei įrangai nesuteikiama).

Pagrindinis dalinio automobilių techninės būklės rodiklis yra techninės parengties koeficientas (TPK), apskaičiuojamas pagal techniškai tvarkingų ir esančių dalinyje pagal sąrašą automobilių santykį.

Teisę turėti automobilį turi tie daliniai, kuriems jis priklauso pagal aprūpinimo transportu tabelį. Vienos markės automobilius leidžiama naudoti vietoj kitos, jei tai neprieštarauja aprūpinimo transportu tabeliui.

Karinio vieneto automobiliai ar spec. technika naudojama tik pagal paskirtį, laikantis visų nustatytų techninių normų. KA sistemoje draudžiama naudoti automobilius ar spec. techniką ne pagal paskirtį.

Taikos metu automobilių bei spec. technikos eksploatacija planuojama, laikantis nustatytų moto resursų limitų.

Lietuvos KA sistemoje dirbama pagal planinę techninės priežiūros sistemą, numatančią būtinus darbus technikos eksploatacijos, saugojimo ir transportavimo metu. Darbai atliekami periodiškai.

Laiku ir kokybiškai atlikta techninė priežiūra yra svarbiausias automobilių ir spec. technikos eksploataavimo elementas ir turi garantuoti:

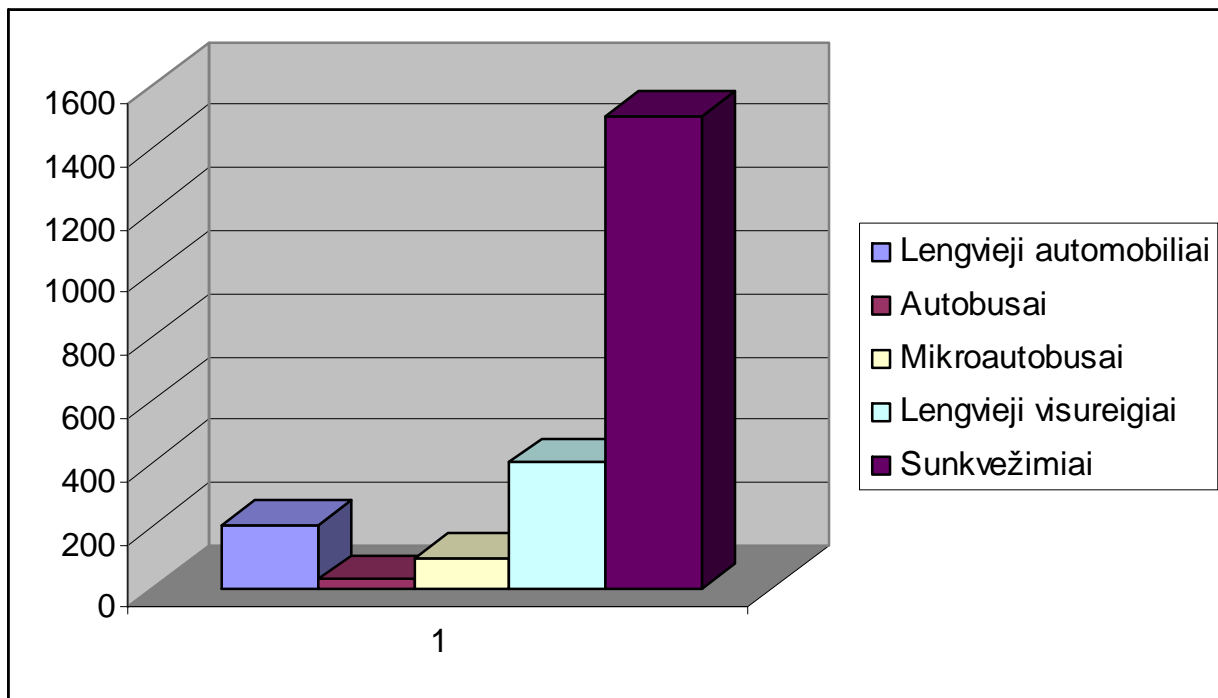
- nuolatinę automobilių ir spec. technikos kovinę parengtį;
- priežasčių, sukeliančių pirmalaikį susidėvėjimą, senėjimą, gedimus, pašalinimą;
- patikimą automobilių bei spec. technikos darbą, atsižvelgiant į nustatytus tarp remontinius resursus;
- degalų, tepalų ir kitų eksploatacinių medžiagų minimalų sunaudojimą.

4.2. Transporto priemonių parkas ir jo išlaikymas

Kai kurie Lietuvos kariuomenės pajėgų kariniai vienetai planuodami biudžetą numato priežiūros ir išlaikymo lėšas neeksploatuojamoms transporto priemonėms (išlaikymo išlaidos: degalams, centralizuotam ir decentralizuotam aprūpinimui bei remontui) didesnes, nei numatyta Krašto apsaugos ministro įsakymuose. Pasitaiko atvejų kai kariniuose vienetuose eksploatuojamos techniškai netvarkingos transporto priemonės (be Valstybinės techninės apžiūros) arba neeksploatuojamos transporto priemonės, apdraustos transporto priemonių savininkų ir valdytojų

civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Tokiu būdu biudžeto lėšos naudojamos neefektyviai ir netaupiai, taip pat ne pagal paskirtį.

Lietuvos kariuomenės autotransportas yra suskirstytas taip:

6 pav. Autotransporto pasiskirstymas Lietuvos kariuomenėje pagal transporto priemonių tipus.

Lietuvos kariuomenėje šiuo metu labai sudėtinga sukontroliuoti transporto išlaikymo išlaidų planavimą. Daliniai transporto išlaikymo biudžetą dažnai sudaro neatlikę transporto priemonių motoresursų analizės, pagrindinė priežastis yra tai, kad trūksta kvalifikuoto personalo. Išlaidos planuojamos netiksliai ir skubotai, realiai neatsižvelgiant į poreikius, o metų eigoje tikslinamos ir koreguojamos. Todėl labai svarbu parengti transporto priemonių priežiūros bei išlaikymo, išlaidų planavimo, skaičiavimo ir pagrindimo metodiką (tvarką), nes tokios tvarkos iki šiol Lietuvos kariuomenėje nėra.

Nuo 2005 m. planuojant biudžetą buvo pradėta naudoti Programų parengimo ir biudžeto sudarymo valdymo informacinė sistema (PPBS VIS). Tačiau ši sistema visiškai nauja, todėl daugeliu aspektų reikia ją tobulinti.

Šiuo metu Lietuvos kariuomenės materialinių vertybių apskaitai palengvinti sandėliuose yra diegiama Logistikos valdymo informacinė sistema (LogVIS), kuri gerokai palengvins darbą aprūpinant transporto priemones atsarginėmis dalimis.

Tokia tvarka reikalinga kontrolės, neleidžiančios apdrausti nurašomų ar neeksploatuojamų transporto priemonių, vykdymui, taip pat siekiant, kad priežiūros ir išlaikymo lėšos būtų planuojamos tik eksploatuojamoms transporto priemonėms. Mano manymu, tai turėtų būti vieninga

kompiuterinė programa. Esamu momentu transporto priemonių apskaitai yra naudojama EXCEL kompiuterinė programa, tačiau ji ne visada patogi. Reikalinga bendra specializuota kompiuterinė transporto priemonių apskaitos programa.

Neretai susiduriama su tokia kasdienybe, kai transporto priemonės remonto išlaidos viršija (kartais net kelis kartus) realią tos transporto priemonės kainą. Pasirinktinai išanalizavau keturių CHEVROLET markės lengvųjų visureigių išlaidas remontams ir palyginau su pardavinėjamų tos pačios markės analogiškų ir techniškai tvarkingų automobilių kainomis:

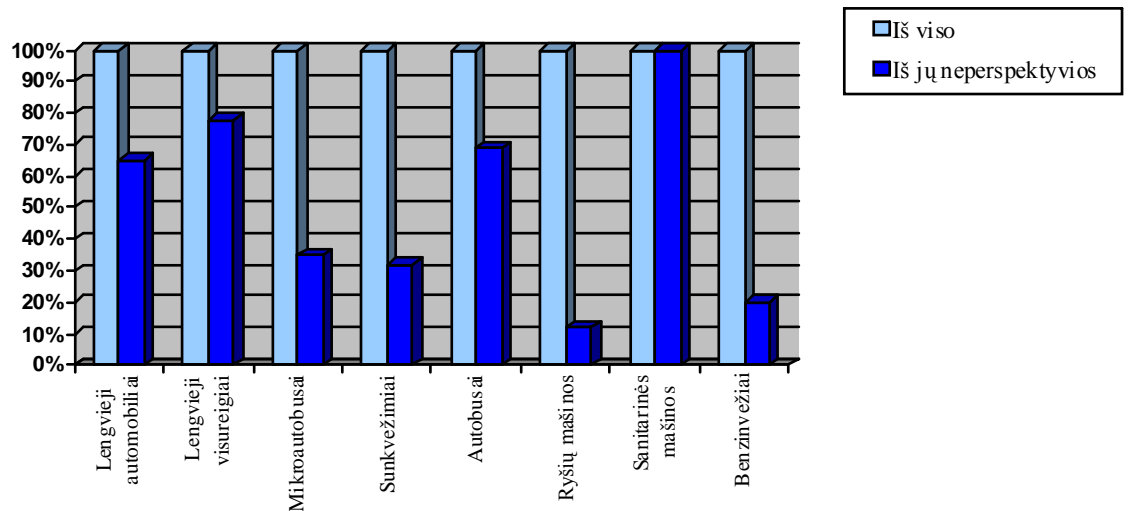
3 lentelė

CHEVROLET markės transporto priemonių remontams panaudotos lėšos 2004-2006m.

tūkst.Lt

Markė	Pagaminimo metai	Remontui išleista (tūkst.Lt)				Analogiškų transporto priemonių rinkos kaina*
		2004 m.	2005 m.	2006 m.	Iš viso	
CHEVROLET	1984	-	-	64,2	64,2	15,0-20,0
CHEVROLET	1985	3,9	5,7	48,3	58,5	15,0-20,0
CHEVROLET	1986	-	-	60,34	60,34	15,0-20,0
CHEVROLET	1986	-	1,8	71,01	72,81	15,0-20,0

Įvertinus prieš 15-40 metų pagamintų transporto priemonių techninę būklę, galima daryti išvadą, kad dauguma jų priskiriamos trečiai, ketvirtai ar penktai kategorijai, t.y. joms būtina atlikti (geriausiu atveju) vidutinius arba kapitalinius remontus. Neperspektyvios transporto priemonės sudaro 47 % viso autoparko. Grafiškai pavaizdavau kiek tenka kiekvienam transporto priemonės tipui neperspektyvių transporto priemonių:

7 pav. Neperspektyvios transporto priemonės

2006 m. remontuotų KAS transporto priemonių vidutinis amžius – 16 metų. Faktiškai 2006 m. kariuomenės daliniai centralizuotai remontavo iš viso 194 transporto priemonių arba 71 proc. nustatyto ministro įsakymu skaičiaus. Už atliktas remonto paslaugas tiekėjai pateikė sąskaitų už 2,3 mln.Lt.

Iš visų centralizuotai remontuotų transporto priemonių 30 vnt. arba 12 proc. senesnės nei 25 metų, jų remontams išleista 536,5 tūkst.Lt arba vidutiniškai po 17,9 tūkst.Lt (vienai).

Didžiausios remontams skirtos lėšos išleistos: sunkvežimiams iki 2 t – vidutiniškai po 26,2 tūkst.Lt (vienam), sunkvežimiams iki 5 t – po 21,8 tūkst.Lt, autobusams – po 20,5 tūkst.Lt, spec.transporto priemonėms – po 19,9 tūkst.Lt ir visureigiams – po 18,1 tūkst.Lt.

Galima prognozuoti, kad ir ateityje senų transporto priemonių remontams bus išleidžiamos didelės sumos lėšų, įvertinus tai, kad kariuomenėje dominuoja transporto priemonės pagamintos prieš 10 – 20 metų.

Krašto apsaugos savanorių pajėgų rinktinės ir eskadrilės kas ketvirtį pristato į KASP štabą atsiliepimus apie centralizuotai atliekamus remontus. Remdamasis šiais atsiliepimais nustačiau, kad iškyla šios pagrindinės problemos dėl centralizuotu būdu atliekamo remonto bei tiekiamų atsarginių dalių:

1. Vėluoja aprūpinimas automobilių padangomis ir akumulatoriais.
2. Padangos, pagamintos Rusijoje, prastos kokybės, greitai susidėvi.
3. Centralizuotai atliekamo remonto kainos yra labai aukštos. Pavyzdžiui, KASP Didžiosios kovos apygardos 8-oji rinktinė UAB „Martonas“ remontavo UAZ 469 greičių dėžę. Sumokėta 642,00 Lt, tuo tarpu nauja kainuoja 800,00 Lt. Po remonto dėžė veikė blogai, užsikirto,

buvo tris kartus papildomai remontuota. Kitos rinktinės automobilio VW Passat sankabos keitimas ir dalinis automobilio dažymas kainavo 3,997 tūkst.Lt. Dalinyje remontuojant tokios pat markės automobilį ir atlikus tokius pat darbus, išlaidos sudarytų apie 600 Lt.

4. Konkursą laimėjusios firmos yra Vilniuje arba Kaune, atokesnėse vietose esantiems daliniams automobilius reikia transportuoti dideliais atstumais (pvz. Klaipėda-Vilnius-Klaipėda).

5. Labai dažnai remontas atliekamas nekokybiškai, reikia automobilius remontuoti pakartotinai, tai užima daug laiko ir norimas rezultatas vis tiek nepasiekiamas.

Remdamasis atliktais paskaičiavimais, manau, kad leidus automobilius remontuoti decentralizuotai, būtų sutaupoma daug lėšų.

Pasitaiko atveju, kai iš autoremonto įmonės transporto priemonę atsiima asmuo, neatsakingas (ir neišmanantis) už atlikto remonto kokybės nustatymo įvertinimą. Be to, autotransporto remonto įmonės paslaugas atlieka skubotai, nekokybiškai, dažni neatliktų remonto paslaugų „pirašymo“ faktai. O atsakingas asmuo, atsiimdamas transporto priemonę priverstas teigiamai įvertinti remonto kokybę dėl terminų, kurie yra nustatyti centralizuotos tarnybos, į kurią turi būti laiku pristatyta sąskaita-faktūra. Sąskaita-faktūra turi būti apmokėta laiku, taip pat laiku turi būti nurašytos lėšos iš karinio vieneto planuotos sąmatos.

Be mano minėtų transporto vadybos problemų Lietuvos kariuomenėje nemažiau aktuali yra didelės transporto įvairovės problema. Nuo pat pirmų Lietuvos kariuomenės atkūrimo dienų nebuvo kryptingos strategijos gaunant paramą ar išigyjant naujas transporto priemones, todėl Lietuvos kariuomenėje nuolatos didėjo transporto priemonių markių ir modelių skaičius. Dėl minėtų priežasčių daliniuose susikaupė ir daug nenaudojamų transporto priemonių.

Lig šiol situacija šiuo aspektu nedaug pagerėjusi. KAS transportas išigyjamas vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymu. Tai taip pat sudaro sąlygas didėti transporto priemonių rūšių ir modelių skaičiui.

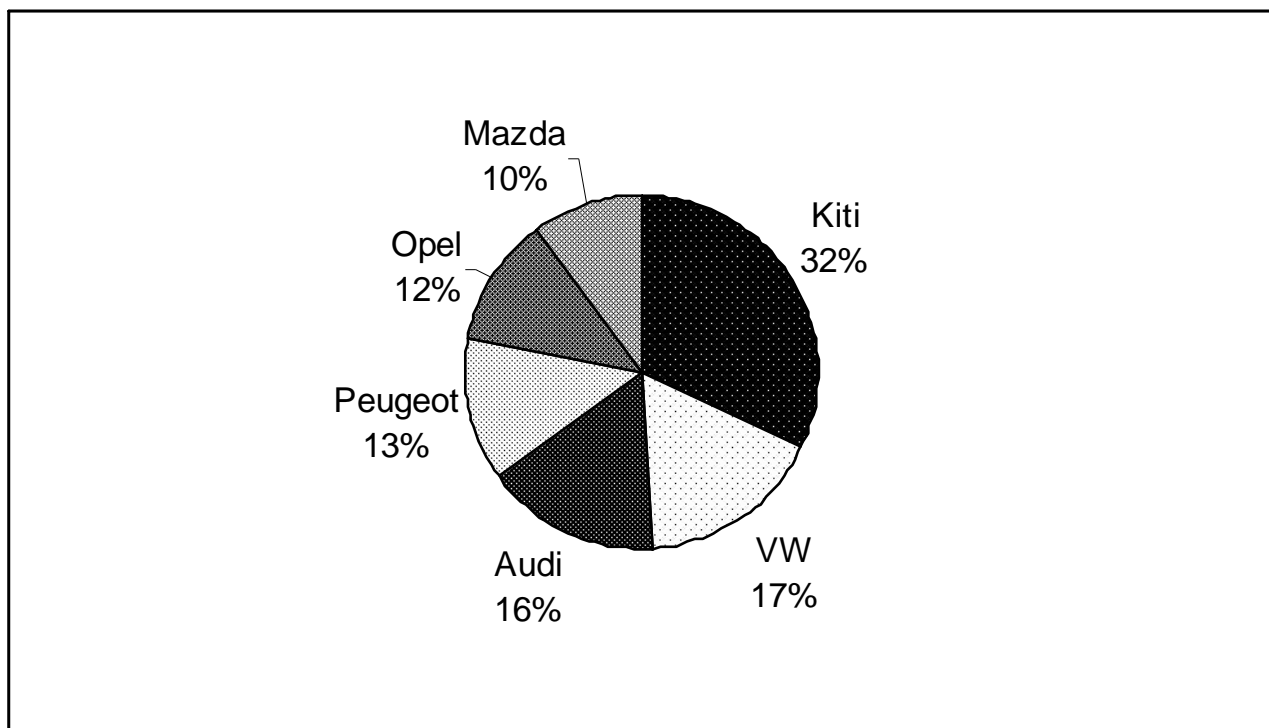
Šiuo metu Krašto apsaugos sistemoje galime suskaičiuoti apie 300 rūšių transporto priemonių. Kai kurie KAS daliniai turi 20 ir daugiau rūšių transporto priemonių.

Lietuvos kariuomenės patikėjimo teise valdomas transporto priemones Lietuvos Respublikoje įregistruoti, išregistruoti, registracijos dokumentus ir valstybinio numerio ženklus išduoti bei transporto priemonių duomenų bazę tvarkyti turi Materialinių resursų departamentas. Rengiamasi karinėms transporto priemonėms suteikti karinius numerius ir išduoti karinių numerių ženklus.

Visa tai sudėtingi procesai, nes reikia keisti keletą įstatymų ir kitus susijusius teisės aktus.

[16;32-33psl.]

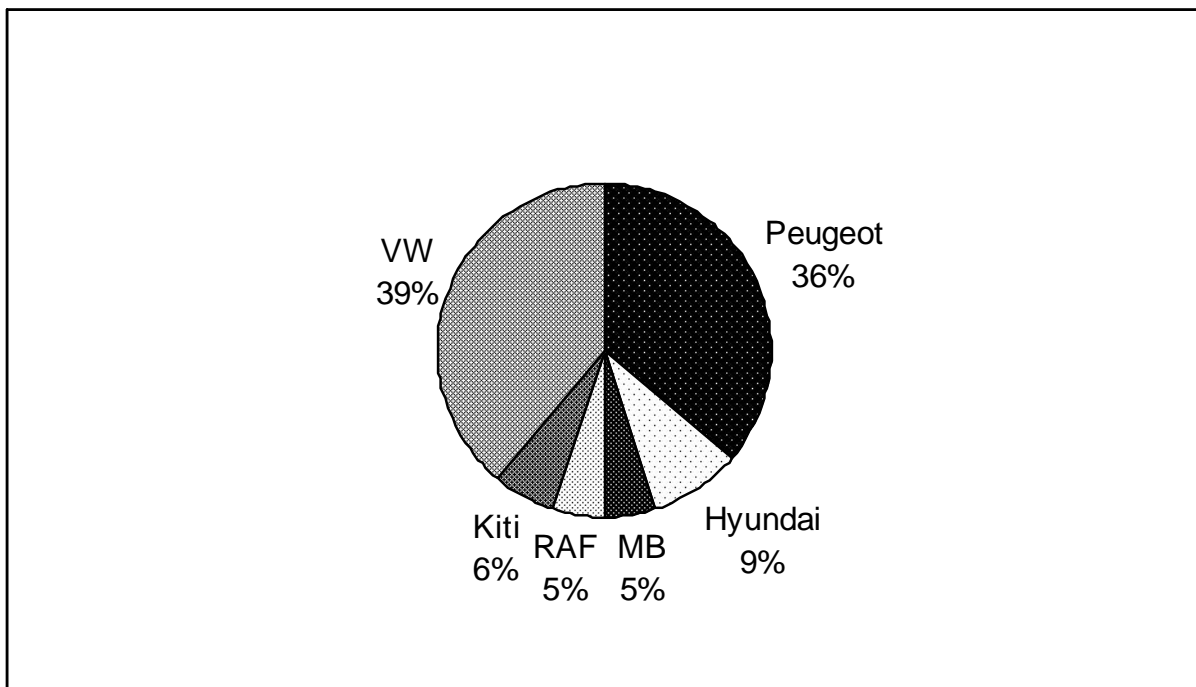
Lietuvos kariuomenėje dabar yra per 200 lengvųjų automobilių. Jų pasiskirstymas pagal markes pateiktas 9 paveiksle. Kaip matome, kariuomenės lengvieji automobiliai pasiskirsto panašiu santykiu kaip ir visos Lietuvos lengvųjų automobilių parke, išskyrus Peugeot markės automobilius, kurie kariuomenės buvo pirkti nauji. Visų kitų markių automobilių yra po kelis vienetus (tai pat ir sovietinių markių: VAZ, GAZ, AZLK, Iž).

9 pav. Lietuvos kariuomenės lengvųjų automobilių parkas.

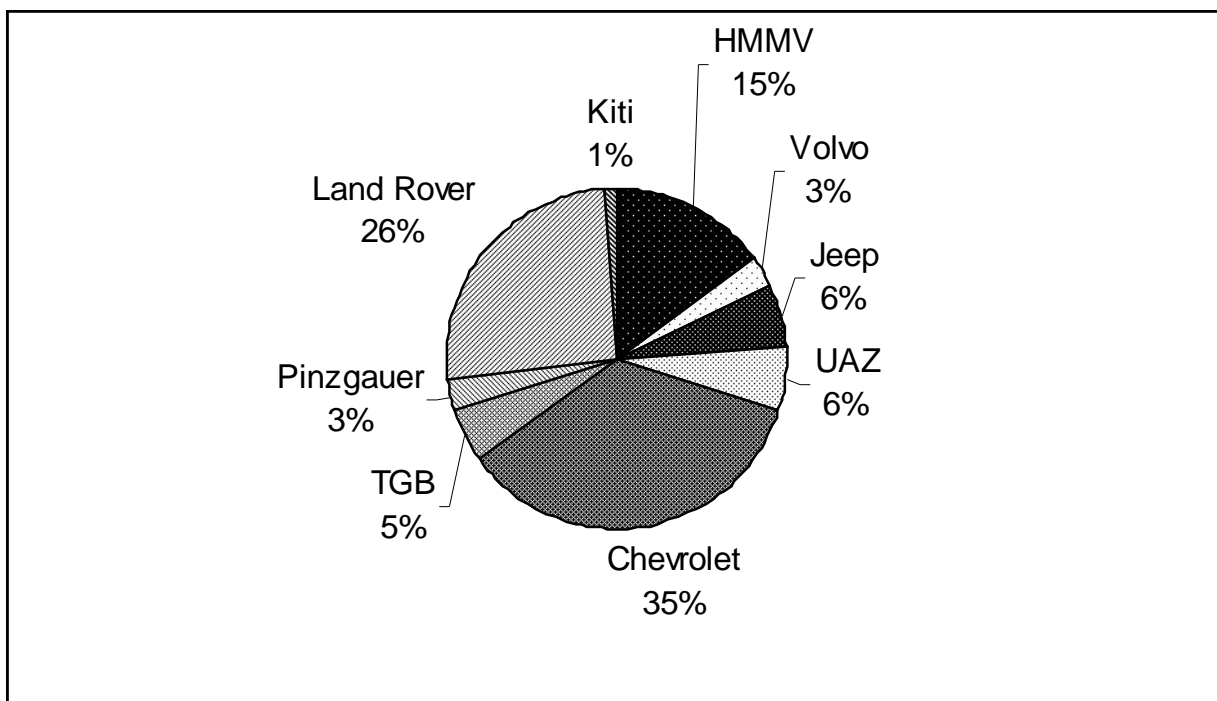
Autobusų kariuomenėje yra apie 30, tarp kurių nėra vyraujančios markės. Visų markių autobusų yra po kelis: Ikarus, Fiat, MB, Scaniai, Temsa, LAZ, PAZ, Iveco ir kt.

Mikroautobusų yra per 100 vnt. Jų pasiskirstymas pagal markes pateiktas 10 paveiksle.

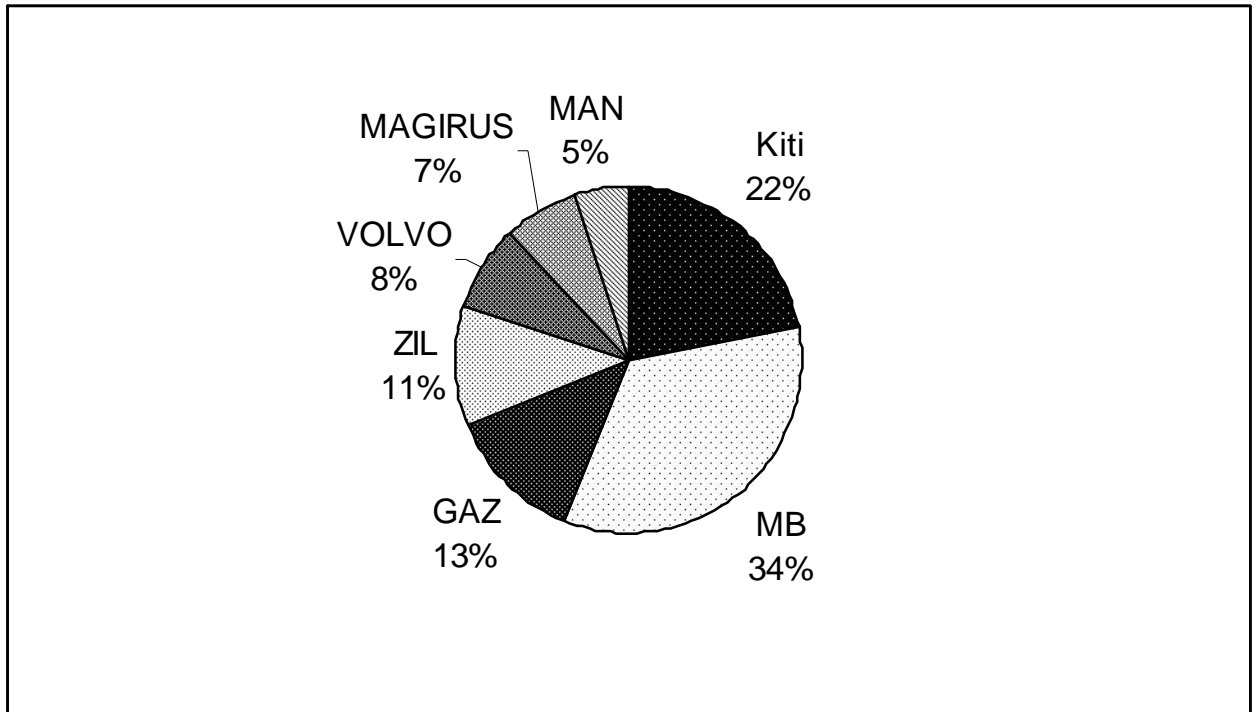
10 pav. Lietuvos kariuomenės mikroautobusų parkas.

Lengvųjų visureigių yra daugiau kaip 400 vnt. Jų pasiskirstymas pagal markes pateiktas 11 paveiksle.

11 pav. Lietuvos kariuomenės lengvųjų visureigių parkas.

Didžiausią Lietuvos kariuomenės automobilių parko dalį sudaro sunkvežimiai. Jų yra beveik pusantro tūkstančio. Jų pasiskirstymas pagal markes pateiktas 12 paveiksle.

12 pav. Lietuvos kariuomenės sunkvežimių parkas.

Didelė transporto priemonių įvairovė apsunkina jų remontą ir eksploataciją. KAS garažai ir technikos priežiūros remonto punktai (TPRP) nėra tinkamai įrengti, juose trūksta įrangos. Šiuo metu daugumoje TPRP galima atlikti nesudėtingus ir nedidelio profesionalumo reikalaujančius darbus. Reikia peržiūrėti daliniuose esančias transporto priemones (pagal tabelius) ir jas perskirstyti taip, kad viename dalinyje būtų sumažinta transporto priemonių įvairovė. Tai palengvintų turimų transporto priemonių priežiūrą ir remontą, aprūpinimą atsarginėmis dalimis ir eksploatacinėmis medžiagomis. Bet tam būtina, kad KAS transporto priemonių savininkas būtų vienas – Lietuvos kariuomenė, o ne atskiri KAS struktūriniai padaliniai.

Kaip jau minėjau Lietuvos kariuomenėje yra virš 400 vnt. visureigių iš jų daugiau kaip pusę kariniai vienetai, priskyrė „transportinei“ eksploatacinei grupei, dėl šios priežasties visureigiai naudojami kasdieniniams ūkiniams ir kitokiems poreikiams. Pabandžiau paskaičiuoti (panašios sudėties) karinių vienetų visureigių, naudojamų kasdieniniams ūkiniams poreikiams, vieno kilometro vidutinės išlaidas. Jos sudaro 1,38 Lt/km. Visureigių metinės vidutinės vieno kilometro išlaidos yra 17 proc. didesnės už lengvųjų automobilių ir 15 proc. už mikroautobusų. Atskirais atvejais visureigių metinės vieno kilometro išlaidos siekia iki 3,95 Lt/km, kai tuo tarpu lengvųjų automobilių maksimalūs išlaidų dydžiai neviršija 1,91 Lt/km, o mikroautobusų 1,17 Lt/km. Šiuo atveju vieno kilometro kainą sudaro: (priskirtų) vairuotojų darbo užmokestis ir kitos išmokos – 52

proc., išlaidos degalams 21 proc., techninei priežiūrai ir remontui – 21 proc., draudimui – 2 proc., kitos išlaidos – 4 proc.

Siekiant efektyviai ir taupiai eksploatuoti transporto priemones, būtina mažinti visureigių skaičių (priskiriant juos prie „kovos“ eksploatacinės grupės) „transportinėje“ eksploatacijoje. Sumažinus („transportinės“ eksploatacinės grupės išskyrus spec.techniką) transporto priemonių skaičių, likusios toje grupėje transporto priemonės bus eksploatuojamos intensyviau ir kaip parodė skaičiavimai, tokių transporto priemonių vieno kilometro kaina mažesnė, nors ir metinė rida viršyta (virš 10 000 km per metus), pavyzdžiui, 2002 m. pagaminto Peugeot 306 vieno kilometro kaina 1,22 Lt/km. Tačiau, reikia atkreipti dėmesį, kad intensyviau eksploatuojant transporto priemones, gali didėti techninės priežiūros ir remonto išlaidos.

Mano manymu, techniškai nusidėvėjusį, ekonomiškai neefektingą bei morališkai pasenusį kariuomenės turimą autotransportą galbūt visai netikslinga remontuoti, o kur kas efektyviau būtų naudojamos lėšos, jeigu būtų įsigijamos naujos arba beveik naujos transporto priemonės. Atsižvelgdamas į tai, paruošiau kariuomenės nusidėvėjusio ir seno autotransporto pakeitimo nauju programą. Ši programa skirta turimo sausumos pajėgų lengvųjų visureigių ir sunkvežimių parko inventoriaus pakeitimui. Šis parkas turi būti pajėgus patenkinti operacinius tiek karo, tiek ir taikos meto uždavinių reikalavimus. Toks lengvųjų visureigių ir sunkvežimių techninis parkas yra pagrindinis logistinės paskirties sausumos pajėgų perkėlimo dalinys ir yra atsakingas už įvairių užduočių, tokių kaip artilerijos perkėlimas, karių ir įrangos, biralinių krovinių ir amunicijos pervežimas, vandens ir kuro atsargomis aprūpinimas ir priedangos pervežimas, atlikimą. Turimas vidutinio dydžio taktinių ratinių transporto priemonių parkas jau beveik baigia pasiekti eksploatacinio tarnavimo laiką. Be to, besikeičiančio pasaulio dinamika reikalauja tobulesnio techninio transporto priemonių parko, kuris įgalintų turimo transporto priemonių parko trūkumų pašalinimą, pvz., važiavimo kelių neturinčia vietoje mobilumą, važiavimo kelių neturinčia vietoje greitį, naudingąją galią, patikimumą ir techninį aptarnavimą.

4.3. Transporto priemonių parinkimas

Formuojant automobilių parką būtina vadovautis pagrindiniais automobilių pasirinkimo kriterijais :

- efektyvumas - gebėjimas kuo geriau atlikti transporto funkcijas (operacijų, krovinių tipai, važiuoklė, kėbulas ir panašiai);
- ekonomiškumas - automobilių kainos ir eksploatacijos sąnaudos (fiksotosios, kintamosios išlaidos, likutinė vertė, amortizacijos išlaidos, viso eksploatacinio laikotarpio išlaidos, transporto eksploatacijos išlaidos, tr.pr. įsigijimo būdas);

- teisėtumas (vežėjo kvalifikacija, tr.pr. konstrukcijos ir eksploatacijos taisyklių laikymasis, tr.pr. svoris ir matmenys, vairuotojų darbo ir poilsio režimas, darbo apskaita, sveikatos reikalavimai, aplinkosauga)

Sprendimas renkantis tinkamiausią automobilio kėbulo tipą turi būti pagrįstas tiek krovinių, tiek eksploataciniais reikalavimais.

Kariuomenės kariniai vienetai komplektuojami autotransportu iš kelių šaltinių:

Pirmas šaltinis – įsigijimai konkurso būdu iš investiciniuose projektuose numatytų lėšų. Taip dažniausiai įsigijamas visiškai naujas autotransportas.

Antras šaltinis – paramos būdu panaudojant lėšas numatytas investiciniuose projektuose, metiniame biudžete arba iš kitų šalių paramos fondų. Šiuo būdu dažniausiai būna apmokamos pagal susitarimą numatytos remonto, transportavimo ar kt. paslaugos. Taip dažniausiai įsigijamas naudotas autotransportas.

Trečias šaltinis – perskirstant metinį biudžetą iš sutaupytų lėšų. Taip gali būti įsigijami lengvieji automobiliai ir mikroautobusai.

Išanalizavus nusidėvėjusio ir seno Lietuvos kariuomenės autotransporto išlaikymo išlaidas galima būtų parinkti optimalų variantą autotransporto atnaujinimui.

Šiuo metu Lietuvos kariuomenėje yra sekantis autotransportas:

- lengvieji visureigiai – 403, vnt. (iš jų 15 vienetai NVS gamybos visureigiai, kuriuos keisti būtina pirmiausiai, ir dar reikia pakeisti 91 vnt.);

- sunkvežimiai– 1322 vnt. (iš jų pagrindinę dalį sudaro sunkvežimiai iki 5 t. ir sunkvežimiai iki 10 t. . Iš viso reikia pakeisti 625 vnt. sunkvežimių);

- lengvieji automobiliai– 297 vnt. (iš jų 8 vienetų NVS šalių gamybos, keičiami pirmiausiai, ir dar reikia pakeisti 184 vnt.);

Norint įsigyti naujus tokio tipo automobilius Lietuvos kariuomenei tai kainuotų:

- visureigiai (106 vnt. x 95,5 tūkst.Lt) apie 10,12 mln.Lt;

- sunkvežimiai iki 5 t. (iš viso jų yra 383 vnt. , būtina keisti 315 vnt.. Todėl 315 vnt. x 500 tūkst.Lt) apie 157,5 mln.Lt;

- sunkvežimiai iki 10 t. (iš viso jų yra 243 vnt. , būtina keisti 234 vnt. Todėl 234 vnt. x 600 tūkst.Lt) apie 140,4 mln.Lt;

- lengvieji automobiliai (126 vnt. x 70,5 tūkst.Lt) apie 8,9 mln.Lt;

Iš viso: **apie 316,9 mln.Lt**

Norint įsigyti naudotus (bet ne senesnius kaip 10 metų) tokio tipo automobilius Lietuvos kariuomenei tai kainuotų:

- visureigiai (106 vnt. x 30 tūkst.Lt) apie 3,2 mln.Lt;

- sunkvežimiai iki 5 t (315 vnt. x 160 tūkst.Lt) apie 50,4 mln.Lt;

- sunkvežimiai iki 10 t (234 vnt. x 180 tūkst.Lt) apie 42,12 mln.Lt;

Iš viso: apie 95,72 mln.Lt + 8,9 mln. nauji lengvieji automobiliai (viso **104,62 mln. Lt.**)

Norint įsigyti 50% naujų ir 50% naudotų Lietuvos kariuomenei tai kainuotų:

- visureigiai (53 vnt. x 95,5 tūkst.Lt, 53 vnt. x 30,0 tūkst.Lt) apie 6,7 mln.Lt;
- 2-5 t sunkvežimiai (157 vnt. x 500 tūkst.Lt, 157 vnt. x 160 tūkst.Lt) apie 103,6 mln.Lt;
- 7-10 t sunkvežimiai (117 vnt. x 600 tūkst.Lt, 117 vnt. x 180 tūkst.Lt) apie 91,3 mln.Lt;

Iš viso: apie 152,05 mln.Lt + 8,9 mln. nauji lengvieji automobiliai (viso **160,95 mln. Lt.**)

Mano manymu, nebūtina įsigyti iškart visus naujus automobilius, o geriausiai būtų įsigyti 50% naujų ir 50% naudotų. Be to, nebūtina juos įsigyti per vienerius metus, galima juos keisti po truputį, pvz. iki 2010 m. Nauju autotransportu aprūpinti reiktų karinius vienetus, priskirtus NATO misijoms, numatomiems perdislokuoti už Lietuvos ribų, o kitus karinius vienetus aprūpinti naudotu autotransportu.

Programa galės būti įgyvendinta, jei:

- 1) artimiausiu metu bus patvirtinta ir iš esmės nesikeis kariuomenės organizacinė struktūra;
- 2) kariuomenės kariniai vienetai bus komplektuojami šiuo nešarvuotu autotransportu:
 - lengvaisiais automobiliais (administracinėms funkcijoms vykdyti),
 - visureigiais (plataus panaudojimo),
 - 2-3 bazinių tipų 2-5 tonų keliamos galios (plataus panaudojimo) sunkvežimiais,
 - 2-3 bazinių tipų 7-10 tonų keliamosios galios (krovininiai) sunkvežimiais,
 - spec. autotransportu, skirtu kovinės paramos ir kovinio aprūpinimo vienetais;
- 3) įsigyjant naudotą arba paramos būdu gautą autotransportą reikia atsižvelgti į autotransporto gamintoją, pagaminimo metus, naudojamą kurą bei šioje programoje rekomenduojamus tipus ir modelius;
- 4) įsigyjamas naudotas ar paramos būdu gaunamas autotransportas bus planuojamas eksploatuoti kariuomenėje ne mažiau kaip 10 metų ir jei toks autotransportas bus gaunamas suremontuotas, techniškai tvarkingas operaciniu – funkciniu aspektu, ne senesnis kaip 10 metų ir su ne didesne kaip 150 tūkst. kilometrų rida;
- 5) bus parengti kiekvieno autotransporto tipų įsigijimų ilgamečiai investiciniai projektai ir tam skiriamas finansavimas.

Įgyvendinant programos tikslą tikiuosi, kad iki 2013 metų bus pasiekta:

- maksimaliai visas autotransportas naudotų vieną kuro rūšį – dyzeliną;
- iki minimumo sumažėtų autotransporto įvairovė kariuomenėje, t.y. dalinyje būtų ne daugiau 2-3 bazinių tipų (gamintojų) autotransportas. Tai leistų pasiekti efektyvumą šiose srityse:

- sumažėtų autotransporto techninės priežiūros ir remonto išlaidos;
- sumažėtų tiekiamų atsarginių dalių įvairovė ir jų sandėliavimo plotai bei taptų paprastesnis pačių atsarginių dalių tiekimo mechanizmas;
- sumažėtų techninės priežiūros bei remonto specialistų ir įrangos specializacijos poreikis;
- maksimaliai atsinaujintų kariuomenės autotransportas.

Ketinimas – iki 2013 metų planingai keliais etapais pakeisti seną ir nusidėvėjusį autotransportą nauju taip, kad:

- keitimo metu nenukentėtų karinių vienetų kovinė parengtis;
- naujai įsigijamas autotransportas būtų kompleksiskai įdiegiamas (personalo mokymas, techninės priežiūros ir remonto tvarka, atsarginių dalių tiekimas, ir kt.) kariuomenėje;

- iki 70 % viso autotransporto naudotų vieningą kurą (dyzeliną);
- būtų atsisakoma ir keičiami benzininiai lengvieji visureigiai, transportiniai ir krovininiai sunkvežimiai į atitinkamus su dyzeliniais varikliais;

- būtų laipsniškai atsisakoma pirmiausiai NVS šalyse pagaminto autotransporto bei autotransporto krašto apsaugos ministro 2004-08-13 įsakymu Nr. V-888 patvirtinto kaip neperspektyvus.

Naujai įsigytais lengvaisiais visureigiais, transportiniais ir kroviniais sunkvežimiais sukomplektuoti Sausumos pajėgų Nuolatinės parengties brigados dalinius ir padalinius griežtai pagal jų OSIL (Organizacinės sistemos įrangos lentelės).

Likusį techniškai tvarkingą autotransportą iki 80% skirti Krašto apsaugos savanorių pajėgoms, Karinės oro pajėgoms, Karinės jūrų pajėgoms, Mokymo doktrinų valdybai ir paskirstyti jį tarp karinių vienetų pagal kurą, tipus, markes ir t.t. Likusius 15-20% perduoti Logistikos valdybai, kuri suformuos kariuomenės lengvųjų visureigių bei transportinių ir krovininių sunkvežimių rezervą.

Tik neperspektyvų autotransportą, kuris yra techniškai netvarkingas ir kurio remontui nėra atsarginių dalių, arba jo remontas kainuotų daugiau negu reali automobilio vertė leidžiama nurašyti ir realizuoti aukcione. Neparduoto aukcione autotransporto detales panaudoti dar esamo kariuomenės vienetuose tokio pačio autotransporto remontui.

Naudotas arba paramos būdu gaunamas autotransportą į dalinius turi patekti tik techniškai tvarkingas ir tinkamas eksploatacijai. Visas kitas autotransportas turi būti perduodamas Logistikos valdybai, jo išardymui ar pardavimui. Gaunant autotransportą paramos būdu ateityje iki minimumo sumažinti jo skaičių ir pirmiausiai išsiaiškinti šios paramos tikslumą.

Ši programa turi būti kasmet periodiškai atnaujinama ir papildoma iki prasidedant kitų metų biudžeto planavimo procesui atsižvelgiant į kariuomenę ir pajėgoms keliamas užduotis.

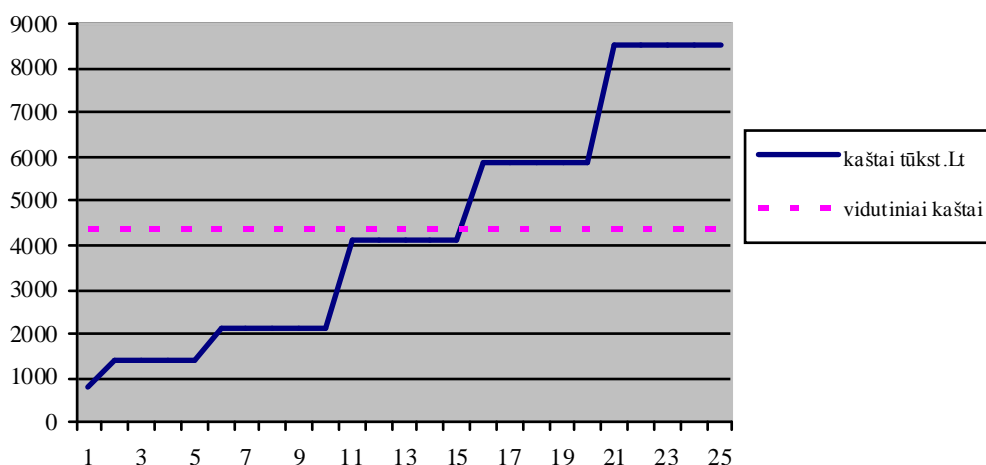
Šios programos analizės objektais pasirinkau:

- Visureigių techninės priežiūros (TP) ir remonto išlaidas;
- Sunkvežimių techninės priežiūros (TP) ir remonto išlaidas;
- Įsigijimų kainas.

Pasirinkau lyginamąjį analizės metodą.

Šios programos tikslas – duomenų analizės pagrindu parinkti optimalų nusidėvėjusio ir seno kariuomenės autotransporto pakeitimo naujesniu įsigijimo variantą.

Išanalizavau visureigių techninės priežiūros (toliau - TP) ir remonto išlaidas. Grafiškai pavaizdavau, kaip didėja kaštai kas 5 metus:

13 pav. Vidutinė vieno visureigio remonto ir TP kaštų dinamika

Per pirmą 5-metį TP ir remonto metiniai kaštai vidutiniškai didėja iki 1375 Lt;

Per antrą 5-metį (10 m.) metiniai kaštai vidutiniškai siekia iki 2149 Lt;

Per trečią 5-metį (15 m.) metiniai kaštai vidutiniškai sudaro 4100 Lt;

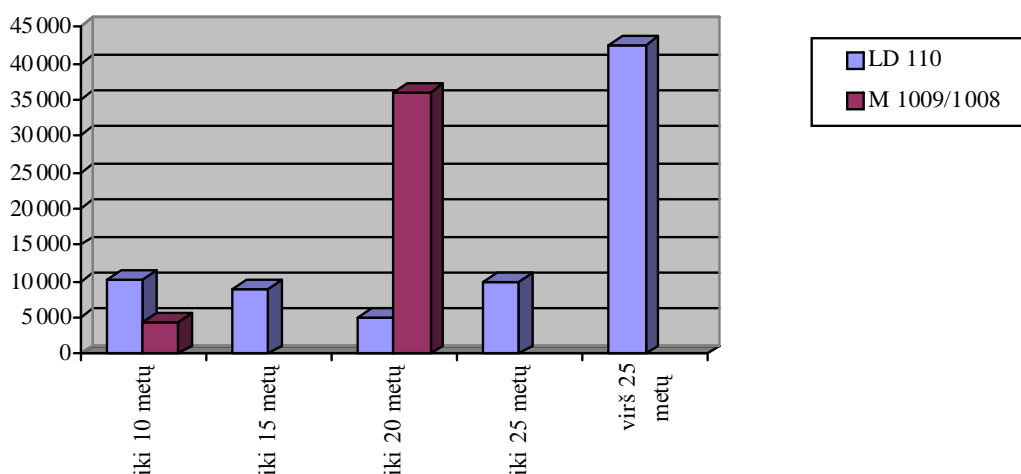
Per ketvirtą 5-metį (20 m.) metiniai kaštai vidutiniškai sudaro apie 5882 Lt;

Per penktą 5-metį (iki 25 m. ir virš) metiniai kaštai vidutiniškai pasiekia 8528 Lt.

Iš viso per 25 eksploatacijos metus būtų išleidžiama apie 109,5 tūkst.Lt arba 4380 Lt per metus vienam visureigiui.

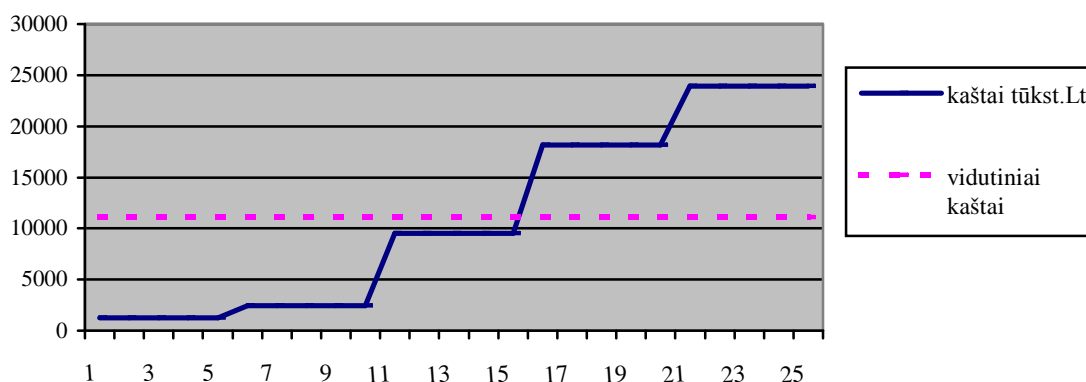
Taip pat įvertinau visas visureigių TP ir remonto išlaidas, į kurias įeina centralizuotai vykdomas remontas, centralizuotai tiekiami akumulatoriai, padangos ir kt., decentralizuotai

vykdomas remontas ir draudimas:

14 pav. Visureigio TP ir remonto išlaidos

Taip pat išanalizavau ir sunkvežimių techninės priežiūros (toliau - TP) ir remonto išlaidas. Grafiškai pavaizdavau, kaip didėja kaštai kas 5 metus:

15 pav. Vidutinė sunkvežimio remonto ir TP kaštų dinamika

Per pirmą 5-metį TP ir remonto metiniai kaštai vidutiniškai didėja iki 1240 Lt;

Per antrą 5-metį (10 m.) metiniai kaštai vidutiniškai siekia iki 2436 Lt;

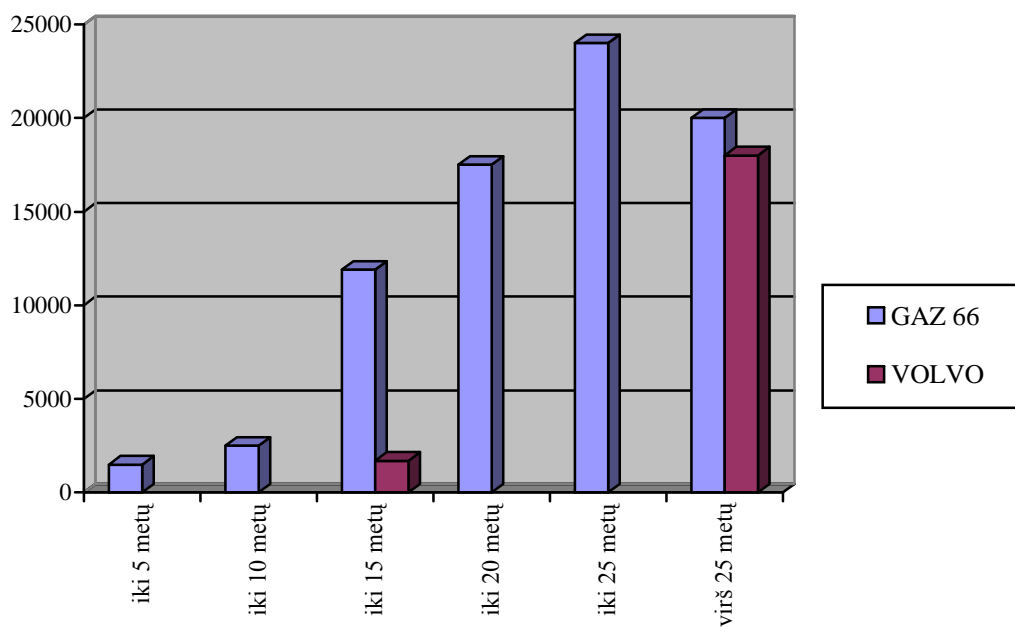
Per trečią 5-metį (15 m.) metiniai kaštai vidutiniškai sudaro 9540 Lt;

Per ketvirtą 5-metį (20 m.) metiniai kaštai vidutiniškai sudaro apie 18189 Lt;

Per penktą 5-metį (iki 25 m. ir virš) metiniai kaštai vidutiniškai pasiekia 23943 Lt.

Iš viso per 25 eksploatacijos metus būtų išleidžiama apie 276.7 tūkst.Lt arba po 11070 Lt per metus vienam sunkvežimiui.

Įvertinau visas sunkvežimių TP ir remonto išlaidas, į kurias įeina centralizuotai vykdomas remontas, centralizuotai tiekiami akumulatoriai, padangos ir kt., decentralizuotai vykdomas remontas ir draudimas:

16 pav. Sunkvežimio TP ir remonto išlaidos

Pastaba: duomenys tyrimui paimti, vadovaujantis karinių vienetų ataskaitomis apie centralizuotai ir decentralizuotai atliekamus autotransporto remontus, bei eksploatacijos išlaidas.

Turėdamas duomenis apie Lietuvos kariuomenės lengvuosius visureigius ir sunkvežimius, remdamasis 2004-2006 m. Lietuvos kariuomenės įsigytų analogiškų naujų ir beveik naujų transporto priemonių kainomis, atlikau paskaičiavimus ir nustaciau optimalią naujo ir naudoto autotransporto įsigijimo proporciją. Palyginau automobilių kainas ir išlaidas, tenkančias vienam autotransporto vienetui:

4 lentelė

Kainų ir išlaidų palyginimas vienai transporto priemonei

Transporto priemonės tipas	Nauji (tūkst.Lt/vnt.)	Naudoti (tūkst.Lt/vnt.)	KR (tūkst.Lt/vnt.)	TP ir remonto išlaidos per 10 metų (tūkst.Lt/vnt.)	TP ir remonto išlaidos per 25 metus (tūkst.Lt/vnt.)
Lengvieji visureigiai	95,5	apie 30,0	iki 61	17,62	109,5
Sunkvežimiai 2-5 t k/g	apie 500	apie 160,0	iki 128	17,27	263,0
Sunkvežimiai 7-10 t k/g	apie 600	apie 180,0	iki 128	19,49	289,0

Pastaba: Naudoti automobiliai perkami ne senesni kaip 10 m. ir ne didesnės nei 150 tukst. km. ridos.

Vidutiniška vieno automobilio eksploataavimo trukmė – 10 metų. Vėliau automobilių būtina nurašyti, kad būtų išvengta didėjančių eksploataacijos, priežiūros ir remonto išlaidų. Remiantis šiomis prielaidomis skaičiuota, kad kiekvienais metais būtina atnaujinti 10 proc. visų turimų lengvųjų automobilių.

Paskaičiavau išlaidas, tenkančias vienai transporto priemonei, įsigijus naują ir įsigijus naudotą transporto priemonę:

5 lentelė

Kainų ir išlaidų palyginimas vienam visureigiui

Išlaidos	Naujas	Naudotas (ne senesnis kaip 10 m.)
Įsigijimas	95 000 Lt	30 000 Lt
TP ir R per pirmus 5 metus	6 200 Lt	47 700 Lt
TP ir R per antrus 5 metus	12 180 Lt	90 945 Lt
Iš viso:	112 620 Lt	168 645 Lt

Taigi, įsigijus nenaują visureigį, kaina už naujo automobilio mažesnė tris kartus, tačiau išlaidos per 10 metų didesnės net 1,5 karto palyginus su tuo, kiek būtų išleidžiama įsigijus naują transporto priemonę.

5 lentelė

Kainų ir išlaidų palyginimas vienam sunkvežimiui

Išlaidos	Naujas	Naudotas
Įsigijimas	Apie 550 000 Lt	Apie 170 000 Lt
TP ir R per pirmus 5 metus	6 200 Lt	175 700 Lt
TP ir R per antrus 5 metus	12 180 Lt	218 945 Lt
Iš viso:	568 380 Lt	564 645 Lt

Taigi, įsigijus nenaują sunkvežimį, kaina už naujo automobilio mažesnė apie tris kartus, tačiau išlaidos per 10 metų labai panašios palyginus su tuo, kiek būtų išleidžiama įsigijus naują automobilį. Tačiau reikia atsižvelgiant į aplinkos teršimo lygį, komfortą, pritaikomumą, gamintojo suteikiamas garantijas naujam automobiliui ir daugelį kitų faktorių.

Rekomendacija: Naujų autotransporto priemonių įsigijimus planuoti ir įsigijus pirmiausia skirti kariuomenės vienetams paskirtiems NATO misijoms, numatomiems perdislokuoti už Lietuvos

ribų ir sausumos pajėgoms. Kitiems kariuomenės vienetams planuoti naudoto autotransporto įsigijimus.

4.4. Automobilių įsigijimo alternatyvos

Automobilių įsigijimo procesas reikalauja daug žinių, norint pasirinkti optimaliausią variantą. Nepakanka vien nusistatyti reikalavimus automobiliui, dar būtina nustatyti lėšas, kurias galime skirti jo įsigijimui. Šiandien mes galime rinktis kelis transporto įsigijimo variantus: tiesioginis pirkimas, nuoma, išperkamoji nuoma, ilgalaikė nuoma. Jeigu planuojame pirkti palyginus nebrangius automobilius ir turime pakankamai lėšų, manau geriausia būtų pasirinkti tiesioginį pirkimą (ypač išigyjant administracinį transportą). Tokiu atveju galime tą transporto priemonę naudotis neribotai, o dažnai dar ir gauti nuolaidų. Šiuo metu civiliniame gyvenime plačiai paplitęs automobilių įsigijimo būdas- išperkamoji nuoma. Šiuo atveju naudotojas nėra tiesioginis automobilio savininkas. Pirkėjas visiškai apmoka techninio aptarnavimo bei kitas eksploatacijos išlaidas (tačiau tai nėra taisyklė). Šiuo metu kariuomenėje šis būdas nėra naudojamas, tačiau mano manymu ateityje bus gan plačiai taikomas, nes yra eilė privalumų pasirinkus šį būdą (pvz. paprasčiau apskaičiuojamos eksploatacinės išlaidos). Be mano jau minėtų automobilių įsigijimo būdų reikia paminėti automobilių nuomą. Šis būdas finansiškai yra gan brangus, tačiau jis irgi turi tam tikrų privalumų. Pasirinkę šį būdą galime išspręsti daug problemų, susijusių pradedant nuo personalo ir baigiant transporto aptarnavimu. Šis būdas jau yra naudojamas kariuomenėje (ypač daug nuomojama autobusu).

4.5. Aprūpinimas degalais, tepalais ir spec. skysčiais

Lietuvos kariuomenės daliniai nuo 1999 m. sausio 1 d. naftos produktais (kuru ir spec. skysčiais) buvo pradėti aprūpinti centralizuotai. KAS struktūriniai vienetai gali prisipilti degalų kitų KAS dalinių degalinėse dviem būdais:

- vienkartinio prisipylimo;
- nuolatinio prisipylimo (kai KAS dalinys, turintis degalinę, ir dalinys, neturintis degalinės, yra toje pačioje teritorijoje arba toje pačioje vietovėje).

Vykdam aprūpinimą kuru centralizuotai iškyla tokios problemos:

1. Kai kurie kariniai vienetai pradėjo piltis kurą kituose kariuomenės struktūriniuose daliniuose, turinčiuose degalines. Daliniams, turintiems degalines, mėnesio pradžioje yra pristatomos paraiškos, kuriose nurodoma kiek, kokio ir pagal kokias priemones daliniai neturintys degalinių planuoja piltis kuro. Pagal naftos produktų išdavimo iš KAS dalinių degalinių instrukciją,

kuro apskaita vykdoma vadovaujantis išdavimo metu išrašytais važtaraščiais (Forma 2-KAM). Jie išrašomi trimis egzemplioriais ir įteikiami: vienas - degalų gavėjui, antras - LK Aprūpinimo departamento Degalų ir spec. skysčių skyriui (vykdančiam apmokėjimus už centralizuotai įsigytą kurą), trečias paliekamas dalinyje, išdavusiame degalus. LK Aprūpinimo departamento Finansų skyrius lėšas nurašo tik pagal dalinių, išduodančių degalus kitiems kariniams vienetais, pristatomas PVM sąskaitas-faktūras, kuriose lėšų paskirstymas pagal programas ir priemones dažnai neatitinka realybės. Todėl daliniai, pilantys degalus kituose daliniuose, neturi oficialios informacijos pagal kokias priemones ir kokios pinigų sumos yra nurašytos konkrečiam mėnesiui ir konkrečiam padaliniui, vadinasi, sunku ir efektyviai panaudoti lėšas.

Ne visi KAS daliniai kontroliuoja lėšų, skirtų naftos produktams įsigyti, panaudojimą bei jų įsisavinimą numatytu laiku. LogVIS sistemos įdiegimas vykdant degalų, tepalų ir specialiųjų skysčių apskaitą palengvintų minėtų medžiagų vadybą.

2. Nors centralizuotai perkant kurą kaina mažesnė nei perkant decentralizuotai, tačiau įsigytų naftos produktų kaina didėja vien tik įvertinus jų pristatymo (kuro atvežimo išlaidas) į karinį vienetą. Kai kurie kariniai vienetai centralizuotai nupirktus naftos produktus vežasi net iš Pabradės arba Švenčionių rajono (pirmyn ir atgal apie 180 km.), nes savoje teritorijoje degalinės neturi, bei neturi jokios galimybės ir tinkamos vietos saugoti kurą. Tam vien per 2006 m. II ketv. vienas iš tokių padalinių papildomai panaudojo 3,8 tūkst.Lt arba 16,4 proc. nuo visų šiam ketvirčiui transporto išlaikymui planuotų išlaidų. Tokiu atveju kuro kaina padidėja iki 30 proc. Padaliniai, neturintys degalinių, jeigu ir turi kokią talpą kurui laikyti, tai kuras saugomas tinkamai neįrengtose talpyklose pažeidžiant priešgaisrinės saugos ir metrologijos reikalavimus. Dėl to, kad degalai saugomi nekalibruotose (kalibravimas – talpyklos (matavimo prietaiso) ir etalono rodmenų (kiekių ir pan.) atitikimo pritaikymas) talpyklose (statinėse), nėra techninių galimybių tiksliai pamatuoti priimamų, saugomų ir išduodamų degalų kiekio, didėja nelaimingų atsitikimų rizika. Projektuoti ir statyti degalinę – plovyklą padaliniuose neekonomiška dėl didelės kainos, mažo aptarnaujamo transporto kiekio, papildomų išlaidų eksploatacijai ir personalui. Yra dalinių, kurie turi tik vieną benzinvežį, tai irgi problemos neišsprendžia, nes naftos produktai naudojami kelių rūšių.

Toks kuro tiekimo būdas yra neekonomiškas visai krašto apsaugai. Todėl būtina nustatyti naftos produktų laikymo (sandėliavimo) ir išdavimo tvarką, numatyti logistikos priemones, naftos produktų talpoms, išdavimo ir apskaitos prietaisams įsigyti. Be to, būtinos yra vidaus kontrolės priemonės, kurios užtikrintų tikslią ir teisingą išduodamo kuro apskaitą.

3. Degalų, alyvų ir specialiųjų skysčių įsigijimo konkursai kiekvienais metais vyksta pavėluotai. Ne visi KAS daliniai turi galimybės einamųjų metų gale sukaupti degalų atsargas ateinančių metų sausio mėnesiui, todėl, užsitęsęs konkursui iškyla problemų dėl aprūpinimo

degalais. Šios problemos taip pat būtų lengviau sprendžiamos konkurso būdu išrinkus nugalėtojus 3 metams ir sudarius su jais ilgalaikes sutartis.

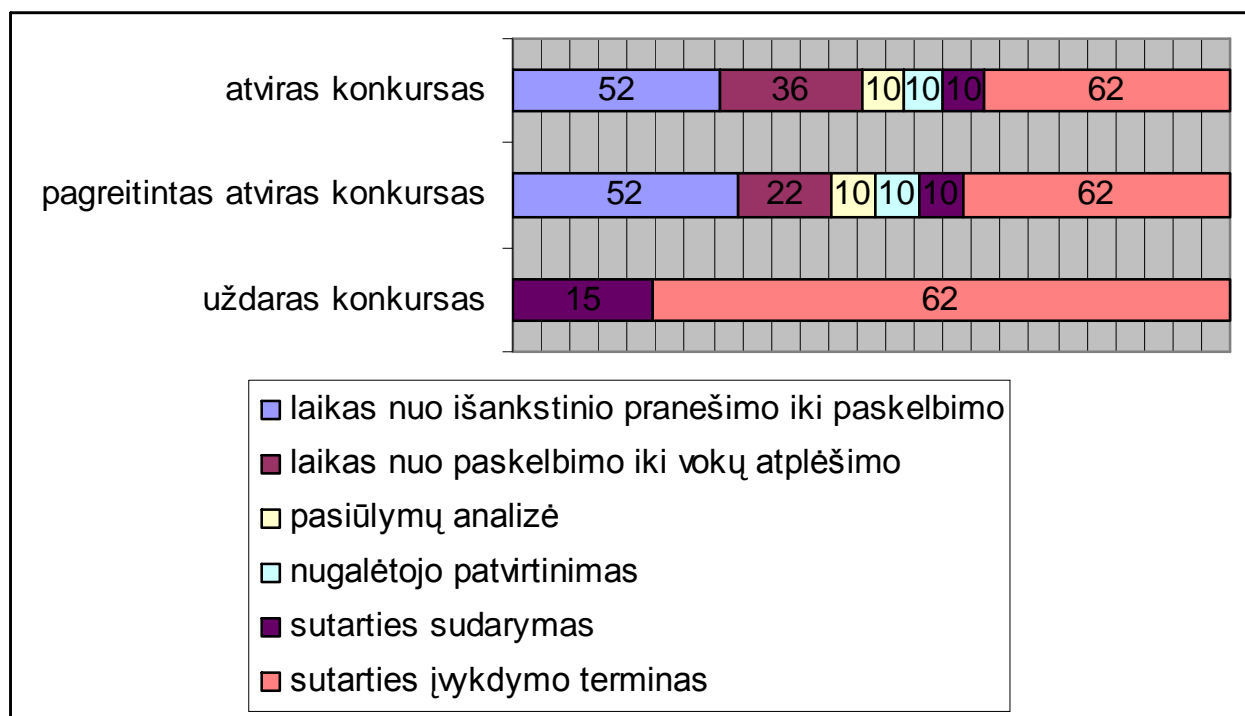
Lietuvos kariuomenė aprūpina KOP Aviacijos bazėje (Šiauliuose) dislokuotus NATO šalių pajėgų, atliekančių oro policijos funkcijas Baltijos valstybėse, orlaivius reaktyviniais degalais JET A-1. Vėliau misiją vykdančios šalys tik per 3-4 mėnesius atsiskaito už jų pajėgoms tiekiamus degalus. Todėl metų pabaigoje gražinamų pinigų sumų nebelineka laiko panaudoti. Likusios nepanaudotos lėšos praktiškai prarandamos, nes į kitų metų KAM biudžetą jos neperkeliamos.

NATO pajėgos už gruodžio mėn. patiektus degalus atsiskaito tik kitų metų sausio mėn. ar dar vėliau ir šios lėšos pervedamos ne į Lietuvos kariuomenės, bet į valstybės biudžetą. Todėl sausio – kovo mėnesiais iškyla problemų dėl atsiskaitymo su tiekėjais už NATO pajėgoms patiektus degalus.

4.6. Pirkimų organizavimo transporto srityje analizė

Kaip buvo minėta ankstesniuose skyriuose, KA sistemoje didžioji dalis pirkimų vykdomi centralizuotai atviro konkurso būdu, tačiau daug atsarginių dalių perkama decentralizuotai. Tam tikslui yra sudaromos komisijos.

Su kokiais sunkumais susiduriame? Nuo 2000 metų autotransporto, specialiosios technikos ir inžinerinės įrangos akumuliatorių, padangų, remonto ir draudimo paslaugoms bei prekėms KAS skelbia viešus konkursus. Prekes tiekia centralizuotai ir remontą atlieka konkursą laimėjęsios firmos. Tačiau Viešųjų pirkimų konkursai kiekvienais metais vyksta pavėluotai, todėl sutrinka transporto priemonių aprūpinimas, lėšų įsisavinimas nusikelia į metų pabaigą, o kartais net kitiems metams lieka kreditinis įsiskolinimas tiekėjams. [16;33-34psl.]

8 pav. Įsigijimų organizavimo schema (dienomis)

Atlikęs žvalgybinį tyrimą pastebėjau, kad komisijos savo darbe gana dažnai pažeidžia konkurso dokumentų nuostatas ir viešųjų pirkimų įstatymų nustatytas procedūras:

1. Viešųjų pirkimų komisijos posėdžio protokole nurodyti vertinimo kriterijai skiriasi nuo konkurso dokumentuose nustatytų vertinimo kriterijų.
2. Pasiūlymo laidavimo rašte nurodyta laidavimo suma mažesnė už konkurso dokumentuose nustatytą minimalią sumą.
3. Tiekėjas nepateikia dokumentų, patvirtinančių jo teisę verstis atitinkama ūkine – komercine veikla, nors pirkimo dokumentuose tai būna nustatyta.
4. Komisijos nariai neįvertina, kad tiekėjų pateikti dokumentai neatitinka konkurso dokumentuose nustatytų tiekėjui keliamų kvalifikacinių reikalavimų.

Dažnai tos pačios paslaugų grupės pirkimams taikomi skirtingi pirkimo būdai – atviro konkurso būdas, įprasta komercinė praktika, po to vėl atviro konkurso būdas.

Vykdamas pirkimus įprastos komercinės praktikos būdu, vertinant tiekėjų parinkimo kriterijus atkreipiau dėmesį į tai, kad:

- 1) komisijos nustato laimėtojus nesivadovaudamos kvietime nurodytais vertinimo kriterijais;
- 2) atskirais atvejais nusprendžiama pirkti paslaugas išnagrinėjus tik vieną pasiūlymą arba ne patį naudingiausią pasiūlymą (kainos požiūriu). Geriausiu galėtų būti pripažintas ne

mažiausios kainos, o techniškai optimalus pasiūlymas, reiktų rasti kompromisą tarp kaštų ir techninių aspektų;

- 3) posėdžių protokoluose nėra duomenų, kokiais kriterijais vadovautasi parenkant laimėtoją;
- 4) vykdamas pirkimus, sutartys pasirašomos su tiekėjais, kurie pasiūlo bendrą prekių grupę mažiausią kainą. Tačiau perkant prekes atskirai (ne pagal grupes) ir pasirašius sutartis su keliais tiekėjais, prekes buvo galima įsigyti pigiau.

Šiuo atveju kaip pavyzdį pasirinkau atsarginių detalių pirkimą Štabo aptarnavimo tarnyboje. Perkant atsargines detales atviro konkurso būdu 2005 metams (I-III ketv.) pagal 2 grupes ir 2006 metais (I-III ketv.) pagal atskiras prekes, kai kurių prekių kainos litais (su PVM) skyrėsi taip:

6 lentelė

Kainų palyginimas perkant pagal grupes ir perkant pagal atskiras pozicijas

Produkto pavadinimas	Vidutinė kaina perkant pagal grupes	Vidutinė kaina perkant pagal atskiras pozicijas	Kainos sumažėjimas, proc.
1	2	3	4
Stabdžių kaladėles (Mazda 626 automobiliui)	95,75	79,55	16,9
Oro filtro kasetė (Mazda 626 automobiliui)	60,30	56,85	5,7
Tepalo filtras (Mazda 626 automobiliui)	24,33	19,85	18,4

Atlikęs žvalgybinį tyrimą pastebėjau, kad perkant transporto priemonių remonto darbus centralizuotai vidutinis sutartinės kainos sumažėjimas, palyginti su skaičiuojamąja, 2005 metais sudarė 20,3 proc., tuo tarpu perkant decentralizuotai – tik 6 proc. Tai matyti iš 7 lentelėje pateiktų duomenų:

7 lentelė

Transporto priemonių remonto darbų sutartinės kainos sumažėjimas 2005 m. po pirkimo procedūrų lyginant su skaičiuojamąja

Vidurkis kariuomenės mastu, įvertinus centralizuotų ir decentralizuotų pirkimų suminius dydžius (decentralizuoti pirkimai + centralizuoti pirkimai)	12,5 proc.
Vidurkis kariuomenės mastu, įvertinus centralizuotus pirkimus. Pirkimus vykdė Įsigijimų tarnyba prie KAM	20,3 proc.
Vidurkis kariuomenės mastu, įvertinus decentralizuotus pirkimus. Pirkimus vykdė kariniai vienetai	6 proc.

Iš pateiktų lentelėje duomenų matyti, kad decentralizuotu būdu perkami darbai buvo palyginti brangūs. Pagrindinė priežastis – buvo perkama iš riboto pretendentų skaičiaus, nesudaryta

galimybė nupirkti darbus palankiausiomis sąlygomis, o rangovams nesudarytos vienodos konkurencijos sąlygos. Pavyzdžiui, 2005 m. pastebėjau atvejų, kai kariniame vienete transporto priemonių remonto darbų kaina buvo tik 2,0 procentais mažesnė už skaičiuojamąją, o taip pat buvo atvejų, kai remonto darbų kaina atitiko skaičiuojamąją kainą.

Norėčiau pažymėti dar vieną momentą, kad didelės vertės konkursų reikalavimuose dažnai būna įrašomas koks nors iš pirmo žvilgsnio nekaltas punktas, kuris galiausiai pasirodo pritaikytas tik vienam iš dalyvių. Kalbant apie automobilius, pirkėjas, vykdamas viešuosius pirkimus, turi atsižvelgti į kainas, garantijas ir į serviso tinklus. O dažnai pasitaiko atvejų, kai viešųjų pirkimų organizatoriai įrašo, pvz., kad automobilio galingumas turi būti ne mažiau kaip 80 arklio jėgų, o jei, pavyzdžiui, 79 arklio jėgos, ar tai didelė problema? Arba parašoma, koks turi būti atstumas tarp ratų ir pan. Kai pamatai tokias konkurso sąlygas, iš karto tampa aišku, kokiam automobiliui pirkti jos parašytos. Neturėtų būti konkurso sąlygose smulkiai surašytos techninės charakteristikos, nes tuo gali būti piktnaudžiaujama.

Mūsų šalyje galiojantis Viešųjų pirkimų įstatymas (toliau – VPI), kuriame nustatytos pirkimų procedūros yra gan sudėtingos, o šių procedūrų aprašymai ir formuluotės gana painios bei sudėtingos. Turint omenyje tai, kad praktiškai visi decentralizuotų ir centralizuotų pirkimų trūkumai atsirado dėl pirkimų komisijų narių nepakankamos kvalifikacijos, galima daryti prielaidą, kad kol nebus iš esmės peržiūrėtas VPI padėtis, liečianti pirkimus kariuomenėje, nepagerės.

Šiuo metu KAS nėra institucijos, kuri organizuotų mokymus bei pirkimo procedūrų priežiūrą bei kontrolę (išskyrus Vidaus audito departamentas, kuris atlieka planinius veiklos patikrinimus).

Atlikęs kariniuose vienetuose sudarytų prekių, paslaugų ir darbų pirkimo sutarčių analizę, pastebėjau šiuos trūkumus:

1. Sutartyse nenurodoma perkamų paslaugų, prekių ir darbų kiekiai ir apimtys, vieneto kaina, bendra pirkimo kaina, sutarties galiojimas (sutarties pradžia ir pabaiga).
2. Nenustatyti arba netiksliai nustatyti tiekėjų garantiniai įsipareigojimai dėl tiekiamų paslaugų, prekių ir vykdomų darbų kokybės.
3. Nenustatyti arba netiksliai nustatyti prekių pristatymo, paslaugų ir darbų (į)vykdymo terminai.
4. Sutarties atlikimo laidavimai prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso laidavimo sutarties sampratai – laiduotojai buvo sutartinius įsipareigojimus vykdamas tiekėjai (rangovai) – civiliniame kodekse nustatyta, kad „laiduoti gali tik kitas asmuo“.
5. Sutartyse numatomas nepagrįstai didelis avansas. Avanso sumai nepateikiamas sutartyje nustatytas laidavimas, nenustatytas sutarties atlikimo terminas.

6. Sutartyse nenustatyta tvarka, kaip bus perskaičiuojamos kainos pasikeitus valstybiniais mokesčiams.

Iš pateiktų pastebėjimų galima daryti prielaidą, kad sutartys parengiamos ne visiškai kvalifikuotai.

IŠVADOS

1. Centralizuotai įsigytų naftos produktų (degalų) kaina didėja įvertinus jų pristatymo (kuro atvežimo išlaidas) į karinį vienetą išlaidas.

2. Tiekėjų pasiūlytos naftos produktų mažesnės kainos padidėja dėl kariuomenėje prastai organizuoto šių produktų pristatymo į karinius vienetus.

3. Karinių vienetų sudaromos prekių, paslaugų, darbų pirkimo sutartys parengiamos nekvalifikuotai dėl darbuotojų profesionalumo bei atsakomybės stokos.

4. Dėl nekvalifikuotai parengtų sutarčių padidėja rizika, kad gali būti pateiktos nekokybiškos prekės, paslaugos suteiktos nekokybiškai, pažeidžiami darbų atlikimo terminai, o teisiniai ginčai gali būti pralaimėti.

5. KAS mastu nenustatyta, kaip turi būti rengiami kvalifikaciniai reikalavimai tiekėjui (rangovui).

6. Naftos produktus laikant nekalibruotose talpyklose atsiranda rizika, kad išduodamo kuro apskaita bus netiksli ir klaidinga. Degalus išduodant tam nepritaikytomis (neskirtomis) talpomis nusižengiama elementarioms priešgaisrinėms taisyklėms.

7. Dėl nepagrįsto transporto priemonių metinės ridos dydžio planavimo neteisingai apskaičiuojamos išlaidos degalams, dėl to netinkamai panaudojamos arba visai nepanaudojamos biudžeto lėšos.

8. Eksploatuojant techniškai netvarkingas transporto priemones didėja autoįvykių ir nelaimių rizika.

9. Apdraudžiant nurašomas (arba nurašymui ruošiamas) bei neeksploatuojamas (arba mažai eksploatuojamas) transporto priemones, biudžeto lėšos naudojamos neefektyviai ir netaupiai.

10. Kariniams vienetais planuojant ir naudojant neperspektyvių transporto priemonių išlaikymui didesnes lėšas nei nustatyta, biudžeto lėšos naudojamos netaupiai ir ne pagal paskirtį.

11. Neatliekant senų transporto priemonių remonto, tikslingumo analizės planuojamos bei panaudojamos lėšos morališkai ir fiziškai pasenusioms (susidėvėjusioms) transporto priemonėms. Tokių transporto priemonių kelerių metų (arba tik vienerių metų) remonto išlaidos yra lygios arba didesnės už naujos transporto priemonės kainą.

12. Dėl nesubalansuoto transporto priemonių paskirstymo planuoti transporto išlaikymo (priežiūros ir remonto) išlaidas yra sunku. Planuotos metinės transporto išlaikymo lėšos yra netikslios, todėl metų eigoje (kas ketvirtį) jos tikslinamos ir koreguojamos, kas apsunkina biudžeto subalansavimą.

SIŪLYMAI

1. Parengti pirkimų kontrolės sistemą.
2. Organizuoti komisijų narių kvalifikacijos kėlimą ir mokymą.
3. Parengti tipinę mažos vertės prekių ir paslaugų pirkimų tvarką.
4. Parengti centralizuotų pirkimų tvarką bei kvalifikacinius reikalavimus tiekėjams (rangovams).
5. Kadangi decentralizuotų pirkimų apimtis yra didinama, KAS mastu būtina greitai ir efektyviai kelti pirkimo komisijų narių kvalifikaciją, organizuoti mokymus bei pirkimo procedūrų priežiūrą bei kontrolę.
6. Parengti transporto priemonių priežiūros bei išlaikymo, išlaidų planavimo, skaičiavimo ir pagrindimo metodiką (tvarką).
7. Parengti kariuomenės karinių vienetų metinės ridos ir chronometražo limitinės normos keitimo (didinimo) tvarką.
8. Nustatyti kontrolės priemones ir procedūras, kurios neleistų apdrausti nurašomų ar neeksploatuojamų transporto priemonių bei planuoti priežiūros ir išlaikymo lėšas neperspektyvioms (penktos kategorijos) transporto priemonėms.
9. Priežiūros ir išlaikymo lėšas planuoti tik eksploatuojamoms transporto priemonėms.
10. Nurašyti seną autotransportą, ir svarstyti galimybes įsigyti naujas transporto priemones.
11. Iki minimumo sumažinti autotransporto įvairovę kariuomenėje, t.y. dalinyje turėtų būti ne daugiau 2-3 bazinių tipų (gamintojų) autotransportas.
12. Reiktų laipsniškai atsisakyti pirmiausia NVS šalyse pagaminto autotransporto bei neperspektyvaus autotransporto.
13. Neleisti kariniams vienetams naudoti visureigius kasdieniniams ūkiniam ir kitokiems poreikiams, o priskirti visureigius prie „kovos“ arba „kovos-mokomosios“ (arba „rikuotės“) eksploatacinės grupės.
14. Nustatyti naftos produktų laikymo (sandėliavimo) ir išdavimo tvarką. Numatyti logistikos priemones naftos produktų talpoms, išdavimo ir apskaitos prietaisams įsigyti. Nustatyti vidaus kontrolės priemones, užtikrinančias tikslią ir teisingą išduodamo kuro apskaitą.
15. Leisti kariniams vienetams, neturintiems degalinių, kurą įsigyti decentralizuotai su mikroprocesorinėmis kortelėmis.
16. Maksimaliai suvienodinti autotransportui naudojamą kuro rūšį (dizelinas).
17. Kariuomenėje naudoti civiliniame gyvenime jau plačiai paplitusius automobilių įsigijimo būdus – tradicinį išperkamąją nuomą, ilgalaikę nuomą ir nuomą.

18. Formuojant autoparką, atsižvelgti į svarbiausius automobilių parinkimo kriterijus – efektyvumą, ekonomiškumą ir teisėtumą.

Lietuvos kariuomenės transporto ūkio materialinio aprūpinimo analizė

SANTRAUKA

Saulius Kuizinas

Raktiniai žodžiai: Logistika, viešieji pirkimai, Krašto apsauga, NATO, finansavimas, PPBS, aprūpinimo klasės, remontas, centralizuoti pirkimai, techninė specifikacija, autotransporto sistema, autoparkas, parinkimo kriterijai, OSIL, įsigijimo alternatyvos, degalai.

Šiame darbe gan smulkiai išanalizuota viena opiausių Lietuvos kariuomenės materialinio aprūpinimo problemų – kariuomenės transporto ūkio materialinio aprūpinimo organizavimas. Labai svarbu racionaliai panaudoti valstybės skiriamas lėšas bei užtikrinti kariuomenės pajėgų materialinį aprūpinimą vykdant operacijas tiek taikos, tiek karo metu. Darbe iškėliau hipotezę: gerai organizuotas aprūpinimas skatins efektyviau panaudoti biudžeto lėšas. Darbo pradžioje trumpai pristaciau logistikos sistemas. Pradedant nuo raidos, pagrindinių logistikos reikalavimų, uždavinių, strategijos ir baigiant pirkimų vadyba bei aprūpinimo logistika. Toliau seka krašto apsaugos logistikos sistemos pristatymas susikoncentruojant transporto srityje. Trečioje darbo dalyje gan smulkiai išanalizavau krašto apsaugos sistemos finansavimą. Šioje dalyje išaiškinta kaip yra suskirstytos ir kokiose programose panaudojamos biudžeto lėšos - 2 proc. BVP, daug dėmesio skirta viešųjų pirkimų organizavimui krašto apsaugos sistemoje. Ketvirtoje dalyje pateikta Lietuvos kariuomenės transporto ūkio analizė. Šią analizę pradėjau nuo pagrindinio įsakymo, kuris nustato autotransporto sistemos organizavimo tvarką kariuomenėje. Toliau gana vaizdžiai aprašytas šiandien kariuomenėje esantis transporto priemonių parkas, atlikti paskaičiavimai, leidžiantys daryti išvadą, kad dažniausiai neverta remontuoti fiziškai ar morališkai pasenusių transporto priemonių, o tikslingiau įsigyti naujų. Taip pat pateikti pagrindiniai kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti parenkant automobilius, bei atlikti paskaičiavimai kiek lėšų reikia norint atnaujinti automobilių parką. Įvertinus naujo ir naudoto transporto kainas, jų remonto išlaidas, pateikta kariuomenės autoparko atnaujinimo programa. Be įprasto kariuomenėje transporto įsigijimo būdo, pasiūlyta kelios alternatyvos - išperkamoji nuoma, nuoma, ilgalaikė nuoma. Transporto ūkio materialinio aprūpinimo analizę pratęsiai įvertindamas kariuomenės autoūkio aprūpinimą degalais, tepalais ir spec.skysčiais bei atsarginių detalių pirkimų eigą. Išanalizavęs aukščiau minėtas problemas, pateikiau savo išvadą ir pasiūlymus.

Analysis of Lithuanian Army's transport property allowance

A SUMMARY

Saulius Kuizinas

Keywords: Logistic, public purchase, National defense, NATO, budget assignments, class of supply, repair, data- sheet, system of transport, garage, car park, procurement, fuel, Army's transport

In this work one of the most serious problems of Lithuanian Army - transport property allowance is analyzed. It is very important to use budget funds properly and ensure the accomplishment of various missions during peace time and war. In my work I brought up hypothesis – well organized supply will ensure efficient usage of budget funds. At the beginning of the work I presented short overview of Logistics system. Starting with evolution, main Logistics requirements, tasks, strategy and ending up with purchase management and supply Logistics. Further goes Lithuanian Army Logistics presentation focusing on transport sphere. In the 3-rd part I have thoroughly analyzed structure of Lithuanian Army's financing. After that there are budget funds – (2% from GDP) distribution and programs explained, attention is paid to organization of Public Purchases in the national defense system. In the fourth part there is Lithuania's transport allowance system explained. Latter analysis starts with presentation of major legislation which determines transport's usage in the military. There is current Lithuanian army's transport presented, accomplished calculations show that it is useless to repair old vehicles, the better way is to acquire new ones. I have presented major criterions that determine the type of vehicle needed and the sum of funds needed to renew the transport. After evaluation of new and used transport exploitation expenditures Lithuania's transport system renovation program is presented. New ways of transport procurement has been proposed – lease to buy, lease, and long term lease. Analysis of Lithuanian Army's transport allowance was followed by evaluation of Lithuanian Army fuel, grease, special fluids, spare parts purchase processes. After this there are number of conclusions and proposals were provided.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Čaplikas V. Prekybos logistika (mokomoji priemonė). – Vilnius. 1997.
2. Čepinskis J. Logistika, jos struktūra ir sistemos // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 3.– Kaunas. 1996.
3. Garalis A. Holistinė – sisteminė ir kompromisinė logistika: ištakos ir perspektyvos // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 6.- Kaunas. 1998.
4. Garalis A. Integruotos logistinės sistemos projektavimo metodologija: kompiuterinės informacinės valdymo sistemos kūrimo principai // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 17. 2001.
5. Garalis A. Logistika – moderni firmų strateginio valdymo mokslo raidos pakopa // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 4.- Vilnius. 1997.
6. Garalis A. Logistika. Bendrieji pagrindai.- VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla. 2003.
7. <http://www.kam.lt>.
8. Kaminskas A. Integruotos logistikos sistemos grandinės optimizavimas // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai 16.- Kaunas. 2000.
9. Krašto apsaugos ministerija, Lietuvos kariuomenės Aprūpinimo departamento autotransporto ir spec.technikos skyrius. Autotransporto ir spec.technikos eksploatacijos nuostatai.- Vilnius. 1999.
10. Krašto apsaugos ministerijos 2007-2009 metų sutrumpintas strateginis veiklos planas. Krašto apsauga // Krašto apsaugos ministerijos informacinis leidinys.- 2007, Nr.3 (31), p.3.
11. Lietuvos respublikos viešųjų pirkimų įstatymas // Nauja įstatymo redakcija nuo 2006 sausio 31 d. // Valstybės žinios.- 2006.
12. Minalga R. Logistika.– Vilnius. 2001.
13. Palšaitis R. Operatyvinis ir strateginis transporto veiklos planavimas biznio logistikos sistemoje.- Vilnius. 1994.
14. VPT prie Lietuvos Respublikos vyriausybės direktoriaus įsakymas. Dėl tiekėjų kvalifikacijos vertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo // Nauja įsakymo redakcija nuo 2007 birželio 8 d. // Valstybės žinios.- 2007.
15. Židonis Ž. Verslo logistika (paskaitų konspektas).- Vilnius. 2002.
16. Mokslinės konferencijos medžiaga Transporto vadybos problemos Lietuvoje – Vilnius. 2006.
17. A. Baublys, R. Palšaitis, J. Lazauskas, A. Mačiulis Transporto ekonomika – Vilnius 1996.
18. R. Palšaitis Logistikos vadybos pagrindai – Vilnius 2005.

19. A. Baublys Transporto sistema – Vilnius 1996.
20. <http://www.kam.lt/index.php/lt/118832/> Viešųjų pirkimų Krašto apsaugos sistemoje vadovas.
21. <http://www.vpt.lt/>.
22. <http://www.vpt.lt/index.php?pid=1089184506&lan=LT>.
23. <http://www.valstybes-zinios.lt/vpp3/lt/>.
24. <http://www.lrv.lt/main.php?cat=3>.
25. http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5521&p_k=1.
26. http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3984&p_k=1.
27. <http://www.kam.lt/index.php/lt/34433/>.
28. http://www.kam.lt/kariuomene/logistikos_pajegos/.
29. http://www.kam.lt/kariuomene/sausumos_pajegos/.